

Valstybinio audito ataskaita

ELEKTRONINĖS PREKYBOS KONTROLĖ

2015 m. balandžio 30 d. Nr. VA-P-60-12-7

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>5</u>
IŠVADOS	6
REKOMENDACIJOS	7
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>11</u>
1. <u>VMI vykdoma elektroninės prekybos kontrolė duoda apčiuopiamų rezultatų</u>	<u>12</u>
2. <u>Išspręsti ne visi su telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo tvarkos pasikeitimu nuo 2015 m. susiję klausimai</u>	<u>15</u>
3. <u>Elektroninės prekybos kontrolė Muitinėje tik pradedama</u>	<u>20</u>
4. <u>Nepakankamas elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančių institucijų bendradarbiavimas</u>	<u>22</u>
5. <u>Tikslinės elektroninėje prekyboje dalyvaujančių vartotojų apsaugos priemonės vykdomos pagal poreikį</u>	<u>24</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>28</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Asmens duomenys – tai bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu – duomenų subjektu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiomis duomenimis kaip asmens kodas, vienas arba keli asmeniui būdingi fizinio, fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio požymiai¹.

Elektroninė parduotuvė – elektroninės prekybos vieta internete, turinti unikalų interneto adresą ir svetainę, kurioje vartotojas gali pasirinkti ir užsakyti prekes arba paslaugas. Svetainėje gali būti suteikta galimybė apmokėti už įsigyjamas prekes ar paslaugas.

Elektroninės prekybos platforma – programinės įrangos sistema, kuri sudaro sąlygas pardavėjams kurti, valdyti ir talpinti serveryje skaitmeninę parduotuvę, kurioje siūlomas tam tikrų prekių ir (ar) paslaugų pasirinkimas.

Interneto aukcionas – interneto svetainė, kurioje prisiregistravę lankytojai gali paskelbti prekės pardavimą, o pirkėjai varžosi siūlydami didesnę kainą. Taip pat gali būti pateikiamos prekės už fiksuotą kainą. Sandoriai ir pinigų pervedimai vyksta internetu, juos tvarko svetainės valdytojas. Pasaulyje populiariausi aukcionai, kurie taip pat yra ir elektroninės prekybos svetainės.

Interneto svetainė – vienas ar daugiau tarpusavyje susijusių internetinių puslapių. Visada turi pradinį puslapį, pasiekiamą internetu per tinklavietės internetinį adresą ir (arba) IP (angl. *Internet protocol*) adresą. Interneto svetainė dažniausiai laikoma vienoje tarnybinėje stotyje, asmens, grupės ar organizacijos paruošta ir prižiūrima kaip informacijos rinkinys.

IP adresas – unikalus skaičius, naudojamas vienareikšmei duomenų paketo siuntėjo ir gavėjo identifikacijai. Internete IP adresus skiria tam tikrus jų režius turinčios organizacijos. Turint IP adresą, dažniausiai galima nustatyti, kuriai šaliai ar įstaigai kompiuteris priklauso, galima šį kompiuterį rasti.

MOSS – (angl. *mini one stop shop*) speciali Europos Sąjungos valstybėse narėse galiojanti telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo schema².

MOSS sistema – informacinė sistema, per kurią specialios schemos dalyviai vykdo mokesines pridėtinės vertės mokesčio prievoles³.

Muitinė – Lietuvos Respublikos maitinė, kurią sudaro maitinės įstaigų, atsakingų už muitų teisės aktų įgyvendinimą, visuma⁴.

Nuotolinio ryšio priemonė – priemonė, kurią galima naudoti mokėjimo paslaugų sutarčiai per atstumą sudaryti, kai mokėjimo paslaugų teikėjas ir mokėjimo paslaugų vartotojas sudarydami sutartį kartu fiziškai nedalyvauja⁵.

---

¹ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (2008-02-01 įstatymo Nr. X-1444 redakcija), 2 str. 1 d.

² Apmokestinamųjų asmenų registravimo specialios telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo schemos naudotojais ir pridėtinės vertės mokesčio kodo sudarymo ir suteikimo tokiems asmenims taisyklės, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2015-01-07 įsakymu Nr. VA-2.

³ Ten pat.

⁴ Lietuvos Respublikos maitinės įstatymas, 2004-04-27 Nr. IX-2183.

OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*).

Policija – asmens, visuomenės saugumą bei viešąją tvarką užtikrinanti policijos įstaigų ir pareigūnų visuma⁶. Šioje ataskaitoje: Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, teritorinės policijos įstaigos, specializuotos policijos įstaigos.

Tinklalapis arba interneto puslapis – hipertekstinių dokumentų aprašų kalba (HTML) parengta ir žiniatinklio paslaugų kompiuteryje laikoma rinkmena, kurioje yra tekstai, grafikai ir hipertekstiniai saitai su kitais tinklalapiais toje pačioje žiniatinklio svetainėje arba kitose žiniatinklio tinklo svetainėse⁷

Trečiosios šalys – Europos Sąjungai nepriklausančios šalys.

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos.

Žiniatinklio svetainių priegloba – paslauga, kurią teikia interneto paslaugų teikėjai (toliau – IPT) ir interneto prieigos teikėjai, skatinantys išorines bendroves įrengti jų žiniatinklio svetaines IPT kompiuteriuose, kurie yra prijungti prie didelės perdavimo spartos interneto ryšio kanalų. Teikdami šią paslaugą IPT paprastai aprūpina savo klientus įranga ir laiduoja reikalingą kanalų pralaidą⁸.

---

⁵ Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas, 1999-10-28 Nr. VIII-1370 (2009-12-10 įstatymo Nr. XI-550 redakcija).

⁶ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, 2000-10-17 Nr. VIII-2048.

⁷ Aiškinamasis telekomunikacijų terminų žodynas / parengė V. Valiukėnas, R. Sabaliauskaitė, J. Gabijūnienė. AB „Lietuvos telekomas“. – Vilnius: „Lietuvos telekomas“, 2004

⁸ V. Valiukėnas, R. Sabaliauskaitė, J. Gabijūnienė. Aiškinamasis telekomunikacijų terminų žodynas, Vilnius, „Lietuvos telekomas“, 2004.

SANTRAUKA

Elektroninė prekyba – sparčiai plintantis prekių ir paslaugų pardavimo būdas, turintis nemažai privalumų, lyginant su tradicine prekyba, todėl patrauklus ir verslui, ir vartotojams. 2013–2014 m. internetu apsipirko kas ketvirtas Lietuvos gyventojas – tris kartus daugiau nei 2009 metais.⁹

Elektroninei prekybai keliami tie patys reikalavimai, kaip ir tradicinei: veikla turi būti vykdoma legaliai, apskaitomos visos gautos pajamos, mokami nustatyti mokesčiai, teisėtai tvarkomi pirkėjų duomenys ir t. t. Tai gana nauja veiklos sritis Lietuvoje, todėl elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančioms institucijoms reikalingi specialūs gebėjimai ir (ar) atitinkama techninė bei programinė įranga. Su pažeidimais, daromais vykdant elektroninės prekybos veiklą, pagal kompetenciją susiduria už skirtingas veiklos sritis atsakingos institucijos: VMI, Muitinė, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba ir kt.

Institucijų įdirbis elektroninės prekybos kontrolės srityje ir jų taikomos kontrolės priemonės skiriasi:

- VMI nuo 2013 m. vykdo nuolatinės planinės elektroninės prekybos kontrolės priemones. Šių priemonių vykdymo rezultatas 2013–2014 m.: asmenys papildomai deklaravo 639 tūkst. Lt mokėtinų mokesčių, 18 asmenų registravo individualią veiklą;
- Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba specialias priemones elektroninės prekybos kontrolės srityje vykdo pagal poreikį – padaugėjus vartotojų skundų, augant elektroninių parduotuvių skaičiui ir pan.;
- Muitinė elektroninės prekybos kontrolę tik pradeda – 2014 m. pabaigoje paskirti atsakingi darbuotojai, 2015 m. planuojama patvirtinti elektroninės prekybos kontrolės Muitinėje taisykles.

Atsižvelgiant į tai, kad nuolatinės elektroninės prekybos kontrolės priemones vykdo tik VMI, Muitinė šią veiklą tik pradeda, o kitos kontrolėje dalyvaujančios institucijos nevykdo planinės elektroninės prekybos kontrolės ir nekaupia duomenų pagal šį požymį, audito tikslas – įvertinti, kaip organizuojama elektroninės prekybos kontrolė ir pateikti įžvalgas, kurios padėtų gerinti veiklą šioje srityje.

Auditą atlikome Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Muitinės departamente prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Informaciją rinkome Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje, Valstybinėje vartotojų teisių apsaugos tarnyboje ir Lietuvos kriminalinės policijos biure. Audituojamas laikotarpis – 2012–2014 m., atlikdami pokyčių analizę naudojome ir ankstesnių metų duomenis.

Nustatėme, kad kyla nemažai praktinių klausimų dėl pridėtinės vertės mokesčio pajamų, gaunamų už telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, kontrolės ir dėl sąlygų sudarymo pridėtinės vertės mokesčio mokestinių prievolių vykdymui, nes ES lygmeniu išspręsti ne visi klausimai, susiję su šių paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarkos pasikeitimu nuo 2015 metų.

---

⁹ Europos Sąjungos statistikos tarnybos duomenys.

Be to, elektroninės prekybos kontrolę vykdančios institucijos koordinuotai nesidalija šioje srityje sukaupta patirtimi, jos šiuo metu bendradarbiauja tik atlikdamos kontrolės veiksmus ir (ar) tyrimus.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas, kurias tinkamai įgyvendinus sumažėtų iš elektroninės prekybos gaunamų, bet į apskaitą neįtraukiamų ir nedeklaruojamų pajamų bei nesumokėtų mokesčių, į ES rinką nepatektų intelektualinės nuosavybės teisės pažeidžiančių prekių, narkotikų ir kitų draudžiamų medžiagų (prekių) bei kt.

IŠVADOS

Elektroninė prekyba Lietuvoje sparčiai plinta: internetu apsiperkančių gyventojų skaičius 2009–2013 m. išaugo tris kartus, tačiau 2013 m. jis vis dar buvo beveik kelis kartus mažesnis nei vidutiniškai ES šalyse, o Lietuvos elektroninės prekybos tarp įmonių ir vartotojų apyvarta sudarė apie 0,1 proc. ES apyvartos.

1. Valstybinės mokesčių inspekcijos vykdoma elektroninės prekybos kontrolė duoda apčiuopiamų rezultatų, tačiau šioje srityje skiriama nepakankamai dėmesio žmogiškiems ištekliams. Elektroninės prekybos kontrolei vykdyti reikia specifinių žinių: darbuotojai turi mokėti atlikti tinklalapių atranką ir duomenų analizę, turėti patirties dirbant su specialiomis tam tikslui skirtomis programomis, dirbti su išmaniųjų telefonų programomis. Šios technologijos sparčiai kinta, tačiau apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų darbuotojai paskutinį kartą buvo apmokyti 2011 metais (1 skyrius).
2. ES lygmeniu išspręsti ne visi klausimai, susiję su telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarkos pasikeitimu nuo 2015 m., įgyvendinant 2008 m. vasario 12 dienos Tarybos direktyvą 2008/8/EB. Todėl ES šalims gali būti nesumokėtas joms priklausantis pridėtinės vertės mokestis ar sumokėta mažesnė suma už šalyje suvartotas telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, nes:
  - 2.1. kitoms ES šalims priklausantis pridėtinės vertės mokestis registravimosi šio mokesčio mokėtoju šalyje, naudojantis MOSS sistema, faktiškai nekontroliuojamas (2 skyrius);
  - 2.2. Valstybinė mokesčių inspekcija turi ribotas galimybes patikrinti, ar kitoje ES šalyje MOSS dalyviu registruotas paslaugų teikėjas apskaičiavo ir sumokėjo Lietuvai teisingą pridėtinės vertės mokestį (2 skyrius).
3. Valstybinė mokesčių inspekcija, Muitinė ir Policija sukauptą elektroninės prekybos kontrolės patirtimi dalijasi nepakankamai, tarpusavyje bendradarbiauja, kai prireikia atliekant kontrolę ar tyrimus. Dėl tokio bendradarbiavimo gali kilti darbų dubliavimo rizika – tuo pačiu metu institucijose gali būti kuriami darbo ir darbuotojų mokymo metodai, kurie kitose institucijose jau yra sėkmingai naudojami (4 skyrius).
4. Asmens duomenys, kuriuos vartotojai teikia telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjams, ne visais atvejais gali būti tvarkomi vadovaujantis asmens duomenų apsaugos reikalavimais. Dalis paslaugų teikėjų gali būti net nesupažinę su asmens duomenų apsaugai taikomais reikalavimais, nes pirkėjo vietos nustatymą patvirtinančių įrodymų

rinkimas yra naujas reikalavimas, informacijos apie tai nėra Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos interneto svetainėje, o iš 21 MOSS sistemoje Lietuvoje registruoto paslaugų teikėjo, 2015 m. kovo mėnesio duomenimis, Asmens duomenų valdytojų valstybės registre įvairiais duomenų tvarkymo tikslais buvo registruoti 9 paslaugų teikėjai (5 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

1. Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos kontrolę, numatyti priemonės, užtikrinančias tinkamą žmogiškųjų išteklių parengimą elektroninės prekybos kontrolės srityje (1 išvada).
2. Atsižvelgiant į tai, kad pridėtinės vertės mokesčio pajamų, gaunamų už telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, kontrolę reikės atlikti jau artimiausiu metu, nors išspręsti ne visi su šių paslaugų apmokestinimo tvarkos pasikeitimu nuo 2015 m. susiję klausimai, parengti už Lietuvoje suteiktas telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas gaunamų pridėtinės vertės mokesčio pajamų stebėsenos ir kontrolės vadovą (2 išvada).

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Muitinės departamentui prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos internetu kontrolę bei užkardyti su elektronine prekyba susijusias nusikalstamas veikas, įgyvendinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo priemonės, pasiūlytas vykdant Oficialiai neapskaitomos ekonomikos reiškinių kontrolės 2012 m. priemonių planą, patvirtintą Vyriausybės nutarimu sudarytos Komisijos valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti (3 išvada).

Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai

Siekiant užtikrinti, kad telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjai, registruoti MOSS sistemoje, tvarkytų asmens duomenis teisėtai, saugiai ir užtikrindami duomenų subjektų teises:

1. Atlikti šių paslaugų teikėjų planinį patikrinimą ir, nustačius pažeidimų, imtis priemonių jiems pašalinti (4 išvada).
2. Numatyti prevencines priemones, kad telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjai tvarkytų asmens duomenis vadovaudamiesi asmens duomenų apsaugos reikalavimais (4 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti šios ataskaitos 2 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.

IŽANGA

Apibūdinant prekybą elektroninėje erdvėje vartojamos įvairios sąvokos: internetinė prekyba, elektroninė prekyba (e. prekyba), elektroninė komercija (e. komercija) ir kt.

Tik keletas su prekyba elektroninėje erdvėje susijusių sąvokų yra apibrėžtos ES ir Lietuvos teisės aktuose:

- Informacinės visuomenės paslaugų įstatyme¹⁰ elektroninė komercija apibūdinama kaip informacinės visuomenės paslaugų teikimas ir kita su informacinės visuomenės paslaugų teikimu susijusi veikla.
- 2000 m. birželio 8 d. Elektroninės komercijos direktyvoje¹¹, kurios nuostatos perkeltos į Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą, vartojama informacinės visuomenės paslaugų sąvoka: paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu teikiamos paslaugos.

Prekybai elektroninėje erdvėje apibūdinti pasaulyje plačiausiai vartojama *e-commerce* sąvoka, kurią 2001 m. pasiūlė ir 2009 m. patikslino OECD: bet koks prekių ar paslaugų įsigijimas ar pardavimas naudojant kompiuterių tinklus, naudojant specialiai tam skirtus užsakymų pateikimo ir gavimo būdus. Mokėjimo atlikimas ir prekių pristatymas nebūtinai turi būti atliekamas prisijungus prie interneto (angl. *online*). Jei užsakymai pateikiami telefonu, faksimiliniu ryšiu ar el. paštu, tai nelaikoma elektronine prekyba. Šį apibrėžimą vartoja ir ES statistikos tarnyba¹².

Elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančios VMI ir Muitinė vartoja elektroninės prekybos (angl. *e-commerce*) sąvoką, kuri bus vartojama ir ataskaitoje: tai prekių ar paslaugų įsigijimas ar pardavimas elektroninėje erdvėje, kai prekių ar paslaugų užsakymai formuojami ir apdorojami nuotolinio ryšio priemonėmis. Ši sąvoka teisės aktuose neapibrėžta.

Priklausomai nuo dalyvaujančių šalių, elektroninės prekybos sandoriai dažniausiai skirstomi į sandorius tarp įmonių (*business-to-business*, B2B) ir sandorius tarp įmonių ir vartotojų (*business-to-consumer*, B2C). Taip pat galima išskirti sandorius tarp vartotojų (*consumer-to-consumer*, C2C), tarp įmonių ir valdžios institucijų (*business-to-government*, B2G). Didžiausią elektroninės prekybos dalį pasaulyje, apie 90 proc., sudaro B2B pardavimai, nors pastaraisiais metais sparčiau augo B2C pardavimai¹³. B2C apyvarta pasaulyje 2013 m. sudarė apie 1 173 mlrd. EUR, pirkėjų skaičius – apie 1,2 mlrd.¹⁴

ES šalyse B2C elektroninės prekybos apyvarta 2013 m. siekė 317,9 mlrd. EUR (arba 27 proc. apyvartos pasaulyje), pirkėjų skaičius – apie 235 mln. (arba 20 proc. pirkėjų pasaulyje)¹⁵. Didžiausią dalį B2C elektroninės prekybos apyvartoje ES sudaro Jungtinės Karalystės apyvarta (žr. 1 pav.). Europos elektroninės prekybos asociacijos duomenimis, B2C elektroninės prekybos apyvarta Lietuvoje 2013 m. siekė 0,360 mlrd. EUR (21-a vieta iš 28-ių).

¹⁰ Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas, 2006-05-25 Nr. X-614.

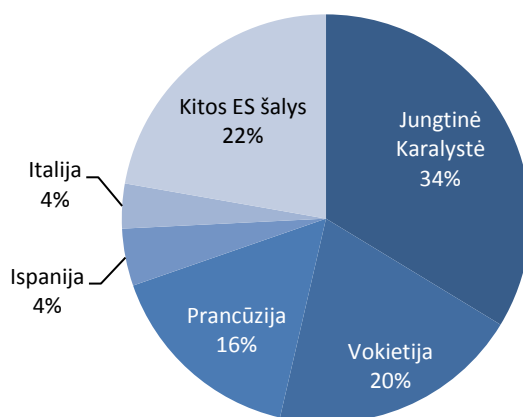
¹¹ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva).

¹² Statistics explained, <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:E-commerce>.

¹³ OECD, *Electronic and Mobile Commerce*, 2013.

¹⁴ Ecommerce Europe Association (Europos elektroninės prekybos asociacija), *Europe B2C Ecommerce Report 2014*.

¹⁵ Ten pat.

1 pav. TOP 5 ES šalių 2013 m. B2C elektroninės prekybos dalis visoje B2C elektroninės prekybos apyvartoje ES, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Europos elektroninės prekybos asociacijos duomenis¹⁶

Plečiantis elektroninių ryšių tinklui ir didėjant gyventojų kompiuteriniam raštingumui auga internetu apsiperkančių gyventojų skaičius. Nors Lietuvoje šis skaičius 2008–2013 m. didėjo sparčiau nei vidutiniškai visose ES šalyse, tačiau 2014 m. jis buvo beveik du kartus mažesnis nei ES šalių vidurkis (žr. 1 lentelę).

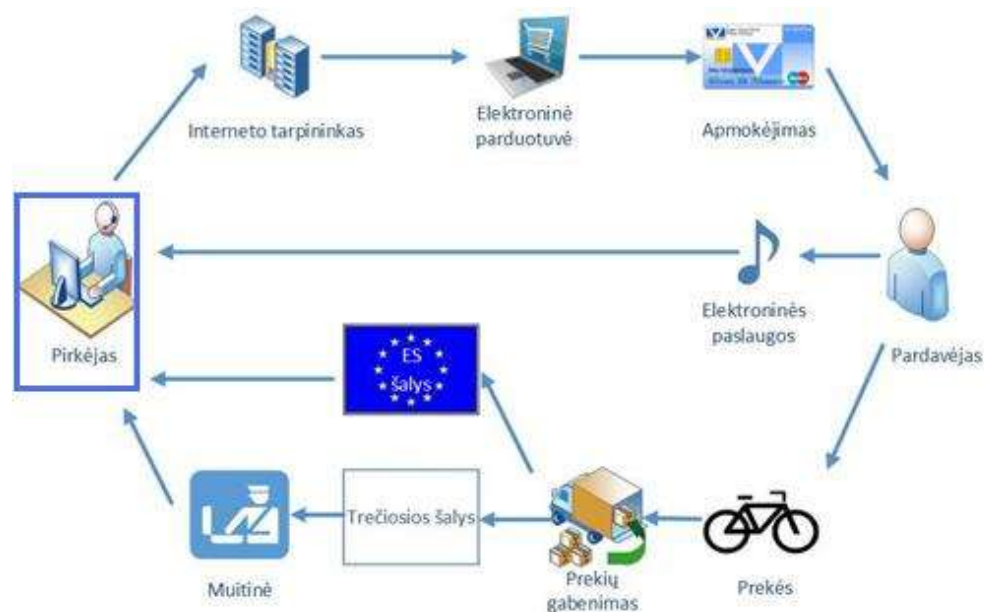
1 lentelė. Internetu per pastaruosius 12 mėn. apsipirkusių gyventojų dalis ES šalyse 2007–2014 m., proc.

Vieta tarp 28 ES šalių	Šalis	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
1	Jungtinė Karalystė	53	57	66	67	71	73	77	79
6	Vokietija	52	53	56	60	64	65	69	70
18	Latvija	11	16	19	17	20	27	32	34
19	Lenkija	16	18	23	29	30	30	32	34
24	Lietuva	6	6	8	11	16	20	26	26
28	Rumunija	3	4	2	4	6	5	8	10
	ES vidurkis	24	26	31	34	37	40	42	46

Šaltinis – ES Statistikos tarnyba

Elektroninės prekybos B2C schemoje (2 pav.) matyti, kad elektroninėje prekyboje dalyvauja ne tik pardavėjas ir pirkėjas, bet ir interneto tiekėjas, pirkėjo pinigų patekimą pas pardavėją užtikrinanti grandis (atsiskaityti už prekes kartais galima ir jų pristatymo metu), pašto tarnybos ar skubiųjų siuntų gabenimo ir kurjerių paslaugų įmonės, Muitinė – jei prekės atgabenamos iš trečiųjų šalių ir kt.

¹⁶ Ecommerce Europe Association (Europos elektroninės prekybos asociacija), Europe B2C Ecommerce Report 2014

2 pav. Elektroninės prekybos B2C schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė

1998 m. Otavoje vykusioje OECD surengtoje konferencijoje elektroninė prekyba įvardyta kaip potencialus ekonomikos augimo variklis¹⁷. Elektroninė prekyba turi nemažai privalumų, lyginant su tradicine prekyba:

- mažesnės internetinės parduotuvės išlaikymo išlaidos;
- mažesnės prekių ir paslaugų kainos, didesnis prekių ir paslaugų pasirinkimas, nes vartotojai turi galimybę jas įsigyti iš kitų šalių tiekėjų;
- prekes ar paslaugas galima įsigyti būnant bet kurioje vietoje (pvz., namie);
- tarptautinio verslo galimybės atsiranda ir smulkiam bei vidutiniam verslui;
- ir kt.

OECD nurodo ir elektroninės prekybos vystymosi kliūtis: skirtingos ir sudėtingos šalių mokesčių sistemos, vartotojų apsaugos problemos, juridiniai šalių skirtumai, santykinai didelė tarptautinių mokėjimų kaina ir jų saugumo rizika bei pan.¹⁸

Auditas atliktas vadovaujantis Valstybinio audito reikalavimais¹⁹ ir Tarptautiniais aukščiausiųjų audito institucijų standartais²⁰. Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito metodai ir procedūros pateikti ataskaitos 1 priede.

¹⁷ OECD Ministerial Conference "A Borderless World : Realising the Potential of Global Electronic Commerce, Ottawa, 7-9 October 1998.

¹⁸ OECD, Electronic and Mobile Commerce, 2013.

¹⁹ Patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija).

²⁰ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“.

AUDITO REZULTATAI

Lietuvoje elektroninei prekybai taikomi tokie pat reikalavimai kaip ir kitai ūkinei komercinei veiklai: ji vykdoma įsteigus įmonę, verčiantis individualia veikla ar įsigijus verslo liudijimą, apskaitomos visos gautos pajamos, mokami nustatyti mokesčiai, teisėtai tvarkomi pirkėjų duomenys ir t. t.

Elektroninę prekybą reglamentuojančio įstatymo Lietuvoje nėra, reikalavimai šiai veiklai nustatyti teisės aktuose:

- Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse²¹;
- Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatyme²²;
- Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme²³;
- Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme²⁴;
- Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme²⁵;
- ir kt.

Norint įsteigti elektroninę parduotuvę reikia įsigyti interneto vardą, svetainės prieglobos paslaugą, sukurti tinklalapį, įdiegti atsiskaitymo už prekes ir (ar) paslaugas būdą ir pan. Neretai elektronines parduotuves, kaip papildomą pardavimo būdą, atidaro tradicinę prekybą vykdančios bendrovės.

Tikslus elektroninių parduotuvių skaičius Lietuvoje nėra žinomas. Informacinės visuomenės plėtros komiteto užsakymu atlikto tyrimo duomenimis, 2014 m. Lietuvoje veikė 1200 elektroninių parduotuvių²⁶. Tačiau šis skaičius nuolat kinta, nes atidaryti elektroninę parduotuvę galima per kelias dienas, o nutarus nebevykdyti veiklos – tiesiog išjungti interneto svetainę.

Asmenys taip pat gali prekiauti internetu, naudodamiesi elektroninės prekybos platformų (pvz. *Allegro*) ar interneto aukcionų (pvz. *eBay*) paslaugomis.

Kontroliuojant elektroninę prekybą ir vykdant teisės aktų pažeidimų elektroninėje erdvėje prevenciją ir tyrimus, pagal kompetenciją dalyvauja įvairios institucijos (žr. 3 pav.).

---

²¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.228¹-6.228¹⁶ str., 6.366– 6.367 str.

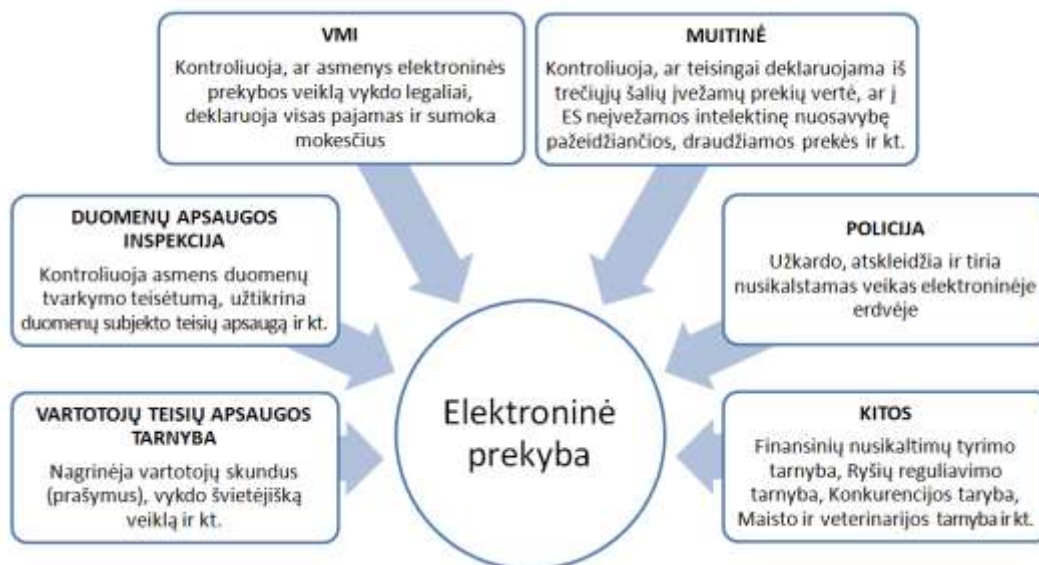
²² Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas, 2006-05-25 Nr. X-614.

²³ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas, 1994-11-10 Nr. I-657 (2007-01-12 įstatymo Nr. X-1014 redakcija).

²⁴ Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas, 2007-12-21 Nr. X-1409.

²⁵ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (2008-02-01 įstatymo Nr. X-1444 redakcija).

²⁶ Į šį skaičių neįeina tokios elektroninės prekybos platformos, pvz., „beta.lt“, „skelbiu.lt“ ir pan.

3 pav. Elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančios institucijos

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Audito metu nagrinėjome:

- ar taikomos elektroninės prekybos kontrolės priemonės užtikrina su elektroninės prekybos veikla susijusių mokėtinų mokesčių surinkimą (1–3 skyriai);
- ar užtikrinama elektroninėje prekyboje dalyvaujančių vartotojų teisių ir jų asmens duomenų apsauga (5 skyrius).

Atsižvelgiant į tai, kad elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančios institucijos atlieka skirtingas funkcijas, jų patirtis šioje srityje skiriasi, audito metu nagrinėjome, ar VMI, Muitinė ir Policija dalijasi sukaupta patirtimi (4 skyrius).

1. VMI VYKDOMA ELEKTRONINĖS PREKYBOS KONTROLĖ DUODA APČIUOPIAMŲ REZULTATŲ

Kaip minėta, elektroninei prekybai taikomi tokie pat reikalavimai kaip ir kitai ūkinei komercinei veiklai, šiuo atveju – tradicinei prekybai. Todėl VMI, kuriai pavesta užtikrinti mokesčių ir kitų įmokų surinkimą, vykdyti jų apskaičiavimo, sumokėjimo bei išieškojimo kontrolę, tikrina:

- ar vykdoma elektroninės prekybos komercinė veikla yra registruota;
- ar apskaitomos ir deklaruojamos visos iš elektroninės prekybos veiklos gaunamos pajamos;
- ar sumokami mokesčiai, pvz., gyventojų pajamų ir pridėtinės vertės.

Siekdami nustatyti, kaip VMI vykdo elektroninės prekybos kontrolę, audito metu analizavome VMI 2013–2015 m. planavimo dokumentus, elektroninės prekybos kontrolę VMI reglamentuojančius dokumentus, nagrinėjome taikomas kontrolės priemones, jų rezultatus ir šiai veiklai skiriamus išteklius.

Su elektroninės prekybos kontrole susijusią veiklą VMI pradėjo 2009 m.: įgyvendindama VMI mokesčių mokėjimo užtikrinimo 2009 m. priemonių planą, parengė darbuotojams skirtas Elektroninės prekybos kontrolės rekomendacijas. Jose siūlomos priemonės rizikingų subjektų

atrankai, nurodoma, kaip naudotis nemokamomis paieškos sistemomis, rinkti įrodymus elektroninėje erdvėje ir t. t. 2011 metais 60 apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų darbuotojų buvo apmokyti vykdyti elektroninės prekybos kontrolės procedūras²⁷.

Nuolatinės planines elektroninės prekybos kontrolės priemones VMI vykdo nuo 2013 m.:

- 2013 m. VMI vykdė projektą „Elektroninė prekyba“²⁸, kurio tikslas – užtikrinti elektroninėje erdvėje vykdomos prekybos ir paslaugų teikimo pajamų apskaitymą ir atitinkamų mokesčių deklaravimą bei mokėjimą (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

Vykdamas projektą „Elektroninė prekyba“, nustatytos rizikingiausios elektroninės prekybos sritys, išanalizuotos 672 interneto svetainės ir atrinkti 36 asmenys, gal būt vengiantys deklaruoti ir mokėti mokesčius:

- vykdamas prekybą elektroninėse parduotuvėse, kuriose atsiskaitoma naudojantis elektroninio mokėjimo bei pinigų pervedimo sistemomis;
- vykdamas prekybą aukcionuose, naudojantis Lietuvos ar kitų valstybių sukurtomis elektroninėmis (*prekybos*) platformomis;
- asmenys, kurių tinklalapiuose didžiąją dalį pajamų gal būt sudaro iš partnerių marketingo (angl. *affiliate marketing*)²⁹ gaunamos pajamos;
- bendrovės, kurioms priklauso didžiausios elektroninės parduotuvės.

VMI atlikus stebėsenos ir kontrolės veiksmus, 2013 m. asmenys papildomai deklaravo 1 951 tūkst. Lt pajamų bei 357 tūkst. Lt mokėtinų mokesčių, du asmenys registravo individualią veiklą.

- 2014–2015 m. VMI ir toliau tęsia planines elektroninės prekybos kontrolės priemones:
  - pagal turimą ir gaunamą informaciją vykdo elektroninės prekybos kontrolę (naudodama projekto „Elektroninė prekyba“ metu sukauptą informaciją ir patirtį);
  - atlieka analizę, įvertindama galimas grėsmes dėl naujų mokėjimo ir atsiskaitymo priemonių, naudojamų elektroninėje erdvėje (*Bitcoin ir kt.*), susijusias su galimu mokestinių prievolių nevykdymu;
  - pagal iš AB „Lietuvos paštas“ gautą informaciją apie gyventojų gaunamas ar siunčiamas pašto siuntas, atlieka analizę ir atranka rizikingiausius mokesčių mokėtojus bei atlieka jų stebėsenos, kontrolės veiksmus;
  - atlieka užsienio juridinių asmenų, įsiregistravusių PVM mokėtojais Lietuvoje, veiklos teminę analizę, nustatydamas galimas su mokestinių prievolių nevykdymu susijusias grėsmes, ir taiko poveikio priemones.

Atlikus kontrolės veiksmus 168 asmenų atžvilgiu, 2014 m. papildomai deklaruota 282 tūkst. Lt mokėtinų mokesčių, 16 asmenų įregistravo individualią veiklą.

- 2014 m. VMI vykdė ir neplanines elektroninės prekybos kontrolės priemones (žr. pavyzdį).

²⁷ Mokymo medžiagą parengė už elektroninės prekybos kontrolę atsakingas Valstybinės mokesčių inspekcijos darbuotojas.

²⁸ Projektas buvo numatytas Valstybinės mokesčių inspekcijos konsoliduotame mokesčių mokėtojų mokestinių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo 2013–2014 m. priemonių plane, patvirtintame Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko įsakymu.

²⁹ Partnerių marketingas – rinkodaros schema, kai produkto ar paslaugos tiekėjas dalijasi savo pelnu su reklamuotoju už pasiektą konkretų rezultatą.

Pavyzdys

Naudojantis VMI sukurta programine priemone, skirta tinklalapių analizei, surinkta informacija apie asmenis, dideliais kiekiais prekiaujančiais automobiliais viename iš tam tikslui skirtų tinklalapių. Vadovaujantis šiais duomenimis bei naudojant kitus atrankos būdus (pvz., patikrinimai su Muitinės, Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnais keliuose, automobilių pardavimo aikštelėse ir pan.) atrinkti 289 asmenys. Po atliktų kontrolės veiksmų papildomai deklaruota 210 tūkst. Lt mokėtinų mokesčių, veiklą įregistravo 277 asmenys.

Vykdydama elektroninės prekybos kontrolę VMI susiduria su tomis pačiomis problemomis, kaip ir kitų ES šalių mokesčių administratoriai³⁰:

- sudėtinga nustatyti elektroninę prekybą vykdančius asmenis, nes neretai prekyba socialiniuose tinkluose, aukcionuose vykdoma naudojant slapyvardį (angl. *nick*);
- užsienio elektroninio mokėjimo bei pinigų pervedimo sistemų administratoriai sąskaitų išsklotines, kuriose atsispindėtų elektroninės prekybos dalyvių pinigų judėjimas, teikia tik tarpininkaujant šalies, kurioje jie registruoti, mokesčių administratoriui;
- VMI ne visada gali nustatyti, ar kitos ES šalies apmokestinamajam asmeniui yra prievolė registruotis Lietuvoje PVM mokėtoju ir mokėti PVM. Tokia prievolė atsiranda, kai kitos ES šalies asmens tiekiamų į Lietuvą prekių vertė per kalendorinius metus viršija 125 tūkst. Lt³¹. Kitoje ES šalyje registruoto apmokestinamojo asmens veiklą gali patikrinti tik tos šalies mokesčių administratorius, tačiau ir jis ne visada gali pateikti tikslią informaciją apie asmenų pajamas, gautas vykdant elektroninę prekybą.

Pavyzdys

Į VMI paklausimą Lenkijos mokesčių administratoriui apie Lenkijos apmokestinamojo asmens A Lietuvos pirkėjams parduotas prekes gautas atsakymas, kad Lenkijos mokesčių administratorius pagal iš A gautus duomenis negali tiksliai nustatyti, kada, kiek ir už kokią sumą parduota prekių Lietuvos pirkėjams.

Prekybos elektroninėje erdvėje stebėjimą, informacijos apie šią veiklą vykdančius asmenis rinkimą ir rizikingų asmenų atranką vykdo du Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos Kontrolės departamento darbuotojai, kurie atlieka ir kitas jiems pavestas funkcijas. Beje, su elektroninės prekybos kontrole susijusios funkcijos numatytos tik vieno iš jų pareiginiuose nuostatuose. Surinkta informacija apie rizikingus elektronine prekyba besiverčiančius asmenis perduodama į apskričių valstybines mokesčių inspekcijas, kur atliekami kontrolės veiksmai. Kaip minėta, apskričių valstybinėse mokesčių inspekcijose dirbti su elektronine prekyba 2011 metais buvo apmokyta 60 darbuotojų, tačiau visi jie vykdo ir kitas funkcijas. VMI duomenimis, atskiri mokesčių administratoriaus padaliniai ar specialistų grupės, kurių nariai vykdo ilgalaikius projektus elektroninės prekybos kontrolės srityje, veikia Švedijoje, Belgijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje, Austrijoje, Vengrijoje.

Elektroninės erdvės stebėjimui ir informacijos apie elektroninę prekybą vykdančius asmenis rinkimui Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos naudoja du kompiuterius, nesusietus su VMI tinklu, vieną telefoną bei įvairias nemokamas priemones, skirtas informacijai

³⁰ Jungtinės Karalystės Nacionalinės audito institucijos ataskaita „E-prekybos PVM“ (angl. *VAT on e-commerce*), 2006. Lenkijos aukščiausiųjų kontrolės rūmų ataskaita „Elektroninės prekybos mokesčių įsipareigojimų vykdymas“ (lenk. *Informacja o wynikach kontroli egzekwowania obowiązków podatkowych i celnych od podmiotów prowadzących handel internetowy*), 2010 m.

³¹ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002-03-05 Nr. IX-751, 12 str. 4 d. 2 p. Prekių vertė per kalendorinius metus nuo 2015-01-01 – 35 tūkst. eurų.

gauti, tinklalapiams identifikuoti (pvz., *www.checkdomain.com*, *www.whois.sc*), tinklalapiuose esantiems duomenims analizuoti (pvz., *ECEyes*, *Domaintools*) bei juos archyvuoti (*HTTrack*).

Specialios programinės įrangos, kuri automatizuotai atrinktų rizikingus elektroninę prekybą vykdančius asmenis, VMI neturi ir kol kas neplanuoja įsigyti. Tokios programinės įrangos kaina siekia kelis šimtus tūkstančių eurų, įsigyti ją, VMI teigimu, netikslinga: atsižvelgiant į užsienio šalių patirtį, papildomai surenkami mokesčiai būtų daug mažesni, nei išlaidos įrangai įsigyti ir pritaikyti ją darbui lietuvių kalba.

Siekiant, kad elektroninės prekybos kontrolė būtų vykdoma efektyviai, reikia specifinių žinių: darbuotojai turi mokėti atlikti tinklalapių atranką ir duomenų analizę bei turėti patirties dirbant su specialiomis tam tikslui skirtomis programomis, dirbti su išmaniųjų telefonų programomis ir pan. Šios technologijos sparčiai kinta. Atsižvelgdama į tai, VMI turėtų numatyti priemones, užtikrinančias tinkamai parengtus žmogiškuosius išteklius elektroninės prekybos kontrolės srityje.

2. IŠSPRĘSTI NE VISI SU TELEKOMUNIKACIJŲ, RADIO IR TELEVIZIJOS TRANSLIAVIMO BEI ELEKTRONINIŲ BŪDU TEIKIAMŲ PASLAUGŲ APMOKESTINIMO TVARKOS PASIKEITIMU NUO 2015 M. SUSIJĘ KLAUSIMAI

Elektroniniu būdu gali būti įsigyjamoms ne tik materialios prekės, bet ir paslaugos: svetainių ir tinklalapių prieigla, prieiga prie filmų ir muzikinių kūrinių ir jų parsisiuntimas, elektroninių knygų ir kitų elektroninių leidinių skaitmeninis turinys, internetinių laikraščių ir žurnalų prenumerata ir kt.³² Atsižvelgiant į šių paslaugų (prekių) specifiką (jos pasiekia vartotoją tiesiogiai elektroniniais tinklais) nustatyti jų teikėjus ir jų pardavimo pajamas bei mokėtiną PVM yra itin sudėtinga.

Nuo 2015 m. sausio 1 d., pasikeitus paslaugų teikimo vietas taisyklei³³, keitėsi elektroniniu būdu teikiamų paslaugų, taip pat telekomunikacijų³⁴, radijo ir televizijos transliavimo³⁵ paslaugų (toliau visos šios paslaugos vadinamos elektroninėmis paslaugomis) apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarka.

³² 2011 m. kovo 15 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 282/2011, kuriuo nustatomos Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos įgyvendinimo priemonės, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2013 m. spalio 7 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 1042/2013, kuriuo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 282/2011 nuostatos, susijusios su paslaugų teikimo vieta, 7 str.

³³ 2008 m. vasario 12 dienos Tarybos direktyva 2008/8/EB, iš dalies keičianti Direktyvos 2006/112/EB nuostatas, susijusias su paslaugų teikimo vieta. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 2, 13, 24, 57, 71, 711, 101, 102, 103, 104, 105, 116, 117, 118 straipsnių ir XII skyriaus penktojo skirsnio pakeitimo įstatymas, 2014-11-11 Nr. XII-1318.

³⁴ Vaizdo telefono, audioteksto paslaugos, skambučių valdymo paslaugos (balso paštas, skambučio atpažinimas ir pan.), prieiga prie interneto, įskaitant žiniatinklį ir kt.

³⁵ Radijo arba televizijos programos, kurios perduodamos ar pakartotinai perduodamos radijo arba televizijos tinklu, internetu arba panašiu elektroniniu tinklu (IP srautinis duomenų siuntimas) platinamoms radijo arba televizijos programoms, jeigu jos transliuojamos tuo pačiu metu kaip radijo arba televizijos tinklu perduodamos ar pakartotinai perduodamos programos.

Siekdami nustatyti, kaip VMI pasirengusi vykdyti elektroninių paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu nuo 2015 m. kontrolę, analizavome ES ir Lietuvos teisės aktus, reglamentuojančius telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo tvarkos pasikeitimą, nagrinėjome VMI galimybes efektyviai vykdyti už šias paslaugas sumokamo PVM kontrolę.

Elektroninių paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarka, kai apmokestinami asmenys šias paslaugas teikia neapmokestinamiems asmenims³⁶, keitėsi taip (žr. 3 priedą):

- Iki 2015 m. šios paslaugos buvo apmokestinamos paslaugų teikėjo šalyje, taikant joje galiojantį PVM tarifą³⁷, todėl įmonės, įsteigtos mažesnius PVM tarifus taikančiose ES šalyse, turėjo konkurencinį pranašumą prieš kitose ES šalyse įsisteigusias įmones³⁸.
- Nuo 2015 m. šios paslaugos apmokestinamos paslaugas įsigyjantčio asmens šalyje, taikant joje galiojantį PVM tarifą (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

VMI pateiktas pavyzdys: Lietuvos įmonė A kuria žaidimus, kuriuos galima žaisti, prisijungus prie įmonės A interneto svetainės. Už dalį žaidžiamų žaidimų žaidėjai turi sumokėti tam tikrą mokestį, dalis žaidimų yra nemokamų. Jei tarp žaidėjų, žaidžiančių mokamus žaidimus įmonės A interneto svetainėje, bus ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES valstybėse narėse įsikūrę žaidėjai, tai Lietuvos įmonei A atsiras prievolė mokėti PVM nuo pajamų, gautų už suteiktą teisę žaisti mokamus žaidimus ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES valstybėse narėse, kuriose yra įsikūrę žaidėjai.

Nauja tvarka siekiama užtikrinti, kad PVM pajamos, kaip vartojimo mokestis, kaupytųsi toje ES šalyje, kurioje paslaugos vartojamos.

Tam, kad įvykdytų mokestines prievoles, nuo 2015 m. elektroninių paslaugų teikėjas turi registruotis PVM mokėtoju toje ES šalyje, kurioje paslaugos suteiktos, neatsižvelgiant į tai, už kokią sumą paslaugų parduota³⁹, t. y. PVM už elektronines paslaugas turės mokėti net tie pardavėjai, kurie į kitą ES šalį parduoda ir nedidelį kiekį paslaugų. Jei paslaugų teikėjas paslaugas teikia į kelias ES šalis, jis turi registruotis PVM mokėtoju visose šalyse, jose teikti PVM deklaracijas ir mokėti PVM.

Siekiant ES įsisteigusiems paslaugų teikėjams palengvinti naujos elektroninių paslaugų apmokestinimo PVM tvarkos įgyvendinimą, nuo 2015 m. sausio 1 d. ES šalyse turėjo pradėti funkcionuoti vieno langelio principu elektroniniame portale veikianti sistema (toliau – MOSS, angl. *mini one stop shop*)⁴⁰: elektroninių paslaugų teikėjai gali registruotis MOSS PVM mokėtoju tik vienoje ES šalyje⁴¹ ir joje kas ketvirtį elektroniniu būdu deklaruoti bei sumokėti PVM už visose ES vartojimo šalyse suteiktas elektronines paslaugas, taikant tų šalių PVM tarifus. Registravimosi šalis MOSS sistemos PVM deklaracijų duomenis ir gautas PVM įmokas paskirsto ES šalims,

³⁶ Ekonominės veiklos nevykdantis fizinis asmuo, ekonominės veiklos nevykdantis bei PVM mokėtojo kodo neturintis juridinis asmuo.

³⁷ Išskyrus atvejus, kai paslaugas teikė už ES ribų įsikūrę asmenys neapmokestinamiesiems asmenims, įsikūrusiems ES.

³⁸ Europos Komisija. Aiškinamosios pastabos dėl ES apmokestinimo PVM pakeitimų, įsigaliosiančių 2015 m., taikomų telekomunikacijų, transliavimo ir elektroninių paslaugų teikimo vietai, 2014-04-03.

³⁹ Registravimui taikomos išimtyms, jei parduotos paslaugos neapmokestinamos ar apmokestinamos 0 proc. PVM tarifu.

⁴⁰ 2012 m. rugsėjo 13 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 815/2012, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (ES) Nr. 904/2010, kiek tai susiję su specialiomis schemomis neįsisteigusiems apmokestinamiesiems asmenims, teikiantiems telekomunikacijų, transliavimo ar elektronines paslaugas neapmokestinamiesiems asmenims, taikymo taisyklės. 2012 m. spalio 9 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 967/2012, kuriuo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 282/2011, kiek tai susiję su specialiomis schemomis neįsisteigusiems apmokestinamiesiems asmenims, teikiantiems telekomunikacijų, transliavimo ar elektronines paslaugas neapmokestinamiesiems asmenims.

⁴¹ Jei įmonės įsteigimo vieta yra ES, ji registruojama toje šalyje, kurioje yra įsteigta, jei įmonės įsteigimo vieta yra ne ES, galima pasirinkti, kurioje šalyje ją registruoti.

kuriuose buvo suteiktos paslaugos. Elektroninių paslaugų teikimo, MOSS sistemos PVM deklaracijų ir mokesčio judėjimo schema pateikta 4 priede.

MOSS sistemos veikimą Lietuvoje VMI užtikrino laiku: į ES šalis elektronines paslaugas teikiantys asmenys nuo 2015 m. sausio 1 d. gali registruotis VMI sukurtoje interneto svetainėje <https://www.vmi.lt/moss/Page/Home/>, yra patvirtintos registravimosi MOSS sistemoje taisyklės. 2015 m. kovo mėnesio duomenimis, VMI buvo užsiregistravęs 21 paslaugų teikėjas iš Lietuvos.

Pažymėtina, kad ne ES šalyse įsisteigusiems elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjams, teikusiems paslaugas į ES (B2C), tokia tvarka galiojo nuo 2003 m. – paslaugos buvo apmokestinamos toje šalyje, kurioje jas įsigyjantis asmuo gyvena, o įmonės turėjo galimybę registruotis vienoje pasirinktoje ES šalyje (Lietuvoje – nuo 2004 m. gegužės 1 d.). Registravimui buvo naudojama VoeS sistema (angl. *VAT on electronic services*). Nuo 2015 m. sausio 1 d. ne ES šalyse įsisteigusios įmonės taip pat bus registruojamos MOSS sistemoje.

Per 2004–2014 m. laikotarpį iš kitų ES šalių, kuriose VoeS sistemoje buvo registruoti asmenys, teikę Lietuvos vartotojams elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, iš viso gauta 1,38 mln. EUR PVM pajamų (žr. 2 lentelę). Daugiau kaip 1 mln. Eur – iš Jungtinės Karalystės.

2 lentelė. Iš kitų ES šalių, kuriose VoeS sistemoje buvo registruoti Lietuvos vartotojams teikę elektroniniu būdu teikiamas paslaugas asmenys, gauta PVM pajamų suma 2004–2014 m.

Rodiklis	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Iš viso
Gauta PVM suma, EUR	11 773	37 598	49 239	42 380	51 387	173 935	170 698	147 411	173 575	269 682	254 728	1 382 405

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VMI pateiktus duomenis

Vokietijos aukščiausioji audito institucija 2013 m. atliko auditą elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjų, registruotų VoeS, apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tema⁴². Palyginome Lietuvos ir Vokietijos PVM pajamų už elektroniniu būdu teikiamas paslaugas duomenis: Vokietijoje 2011 m. gauta 23,7 mln. Eur, 2012 m. – 22,8 mln. Eur. Atsižvelgiant į internetu perkančių gyventojų dalį, Lietuvoje elektroniniu būdu teikiamas paslaugas perkančiam asmeniui 2012 m. teko 0,29 Eur PVM pajamų suma, Vokietijoje – 0,44 Eur. Įvertinus šalių perkamąją galią (Vokietijoje 2012 m. ji buvo 1,7 karto didesnė nei Lietuvoje⁴³), elektroniniu būdu teikiamas paslaugas perkančiam asmeniui tenkanti PVM pajamų suma abiejose šalyse buvo beveik vienoda. Atkreiptinas dėmesys, kad, Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos nuomone, už šias paslaugas gaunamos PVM pajamos Vokietijoje yra nedidelės, yra daug ES šalyse neregistruotų paslaugų teikėjų iš trečiųjų šalių, kurie teikia paslaugas į Vokietiją, bet PVM už jas nesumoka. Audito metu sekėme 2014 m. gruodžio mėnesį internete prasidėjusią smulkaus verslo atstovų diskusiją⁴⁴, patvirtinančią Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos nuomonę: diskusijoje pasisakę pardavėjai iš JAV nežino, kad jie turi mokėti PVM ES šalims už joms parduotas ir jose suvartotas elektroniniu būdu teikiamas paslaugas.

⁴² Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos 2013 m. audito rezultatai (angl. *Bundesrechnungshof's spring report 2014 on federal financial management in 2013 – additional audit findings: Accurate taxation of foreign internet provider*)

⁴³ Europos Sąjungos statistikos tarnybos duomenimis, Lietuvos perkamosios galios paritetas 2012 m. buvo 0,608946, Vokietijos – 1,03331. Prieiga per internetą <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

⁴⁴ Diskusija „EU VAT“. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/ansip/blog_en.

Europos Komisija konstatavo, kad naujos taisyklės dėl elektroninių paslaugų neapmokestinamiems asmenims teikimo vietos veiksmingas taikymas nuo 2015 m. sausio 1 d. yra įmanomas⁴⁵, tačiau jau dabar ryškėja problemos, dėl kurių ES šalims nebus sumokėtas joms priklausantis pridėtinės vertės mokestis ar bus sumokėta mažesnė suma už jų šalyje suvartotas elektronines paslaugas:

- Registravimosi MOSS dalyviu šalyje kitoms ES šalims priklausantis PVM faktiškai nekontroliuojamas: kiekvienos šalies mokesčių administratorius tikrina, kaip mokesčių mokėtojas apskaičiuoja, deklaruoja ir sumoka mokesčių administratoriaus šalyje taikomus mokesčius. Kitaip tariant, VMI nepavesta kontroliuoti, už kokią sumą Lietuvoje MOSS PVM mokėtoju užsiregistravęs paslaugų teikėjas pardavė paslaugų kiekvienai kitai ES šaliai.
- VMI turi ribotas galimybes patikrinti, ar kitoje ES šalyje MOSS dalyviu registruotas paslaugų teikėjas apskaičiavo ir sumokėjo Lietuvai teisingą PVM: VMI gali kreiptis į kitos šalies mokesčių administratorių su *prašymu* atlikti paslaugų teikėjo patikrinimą, tačiau šis nėra įpareigotas tokį patikrinimą atlikti, todėl gali atsisakyti.
Vartojimo šalies mokesčių administratorius gali tik patikrinti, ar teisinga PVM deklaracija, nes apskaitos dokumentų informacija turi būti tvarkoma taip, kad ją būtų galima nedelsiant pateikti vartojimo šalies mokesčių administratoriui elektroninėmis priemonėmis ir apie kiekvieną suteiktą paslaugą⁴⁶. Vis dėlto Europos Komisijos parengtose audito, naudojantis MOSS, gairėse rekomenduojama pirmiausia į apmokestinamąjį asmenį kreiptis per registravimosi šalį.
- Iki 2014 m. birželio 1 d. VMI neturėjo galimybių patikrinti, ar trečiojoje šalyje (pvz., Kinijoje, JAV) įsisteigę elektroninių paslaugų teikėjai už Lietuvoje suvartotas jų pateiktas paslaugas moka PVM, nes Lietuva su šiomis šalimis neturi dvišalių susitarimų dėl bendradarbiavimo PVM administravimo srityje.
Padėtis gali pasikeisti teigiamai nuo 2014 m. birželio 1 d. Lietuvai prisijungus prie Konvencijos dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių klausimais⁴⁷: konvencijoje dalyvaujančios šalys susitaria teikti viena kitai administracinę pagalbą mokesčių srityje, tokią kaip keitimasis informacija, mokestinių patikrinimų atlikimas tuo pačiu metu, dalyvavimas užsienyje atliekamuose mokestiniuose patikrinimuose ir kt. 2015 m. kovo 4 d. duomenimis, konvencija ratifikuota (patvirtinta) 63 pasaulio šalyse. Tačiau Konvencijai įgyvendinti gali būti reikalingi papildomi šalių susitarimai ir nacionalinėje teisėje įtvirtintos nuostatos.
Kaip minėta, elektroninės paslaugos patenka tiesiai į vartotojo įrenginį (pvz., kompiuterį), todėl itin sudėtinga nustatyti paslaugų teikėjus ir jų pardavimo pajamas. Vis dėlto ir nustačius tokius trečiojoje šalyje įsisteigusius teikėjus, poveikio priemonės jiems negali būti taikomos, neturint atitinkamų susitarimų.
- Siekdamas pritaikyti teisingą PVM tarifą, paslaugų teikėjas turi nustatyti vietą, kurioje paslaugas įsigyjantis neapmokestinamasis asmuo gyvena (ES šalyje ar už ES ribų). Vietos

⁴⁵ Komisijos ataskaita Tarybai dėl Tarybos direktyvos 2008/8/EB 6 straipsnio, 2014-06-26.

⁴⁶ 2012 m. spalio 9 d. Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 967/2012, kuriuo iš dalies keičiamas Įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 282/2011, kiek tai susiję su specialiomis schemomis neįsisteigusiems apmokestinamiesiems asmenims, teikiantiems telekomunikacijų, transliavimo ar elektronines paslaugas neapmokestinamiesiems asmenims, 63c str. 2 d.

⁴⁷ Angl. *Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters*. 1988 m. sausio 25 d. Strasbūre pasirašyta Konvencija dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje ir 2010 m. gegužės 27 d. Paryžiuje pasirašytas Protokolas, keičiantis Konvenciją dėl savitarpio administracinės pagalbos mokesčių srityje. Ratifikuoti Lietuvos Respublikos 2013 m. lapkričio 14 d. įstatymu Nr. XII-597.

nustatymą turi patvirtinti du vienas kitam neprieštaraujantys įrodymai⁴⁸: pvz., paslaugas įsigyjančio asmens naudojamo prietaiso interneto protokolo (IP) adresas, sąskaitos siuntimo adresas, banko duomenys ir kt.⁴⁹. Įrodymai turi būti skirtingi ir nesidubliuoti (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

2014 m. Europos Komisijos parengtose Aiškinamosiose pastabose dėl ES apmokestinimo PVM pakeitimų⁵⁰ nurodoma, kad jeigu IP adresas ir geografinė vietovė nurodo tą pačią vietą, laikoma, kad paslaugų teikėjas turi tik vieną įrodymą. Be to, vietos įrodymu negali būti elektroninio pašto adresas, kuriuo išsiųsta elektroninė sąskaita faktūra. Jei paslaugų teikėjui sudėtinga surinkti du vienas kitam neprieštaraujančius įrodymus vietai, kuriai paslaugas įsigyjantis asmuo priklauso, nustatyti, jis vis tiek turėtų toliau ieškoti tokių įrodymų, pavyzdžiui, atitinkamos komercinės informacijos.

VMI vertins įrodymus, kuriuos paslaugų teikėjai turės, tačiau, paslaugų teikėjų nuomone⁵¹, reikalavimas yra sunkiai įgyvendinamas.

- PVM kontrolė aktuali visoms ES šalims, tačiau nėra išsamių rekomendacijų, kaip mokesčių administratoriams įgyvendinti MOSS sistemoje registruotų asmenų teikiamų paslaugų apmokestinimo kontrolę. Europos Komisijos parengtose audito, naudojantis MOSS, gairėse aptarti tik keli klausimai: kaip kreiptis į paslaugų teikėją (pvz., elektroniniu paštu), kaip iš jo prašyti informacijos. Gairėse rekomenduojama informacijos teikimui naudotina standartinė MOSS audito byla dar neparengta.

Beje, rekomendacijos ar metodika ES šalims, kaip įgyvendinti VoeS sistemos dalyvių teikiamų paslaugų apmokestinimo kontrolę, VMI teigimu, taip pat nebuvo parengtos, nors VoeS sistema veikė nuo 2004 metų.

- Paslaugų teikėjai neturi galimybės operatyviai sužinoti apie kitų ES šalių elektroninėms paslaugoms taikomų PVM tarifų pasikeitimus, nes šalis neįpareigotos viena kitai apie juos pranešti. Informaciją apie 2014 m. pabaigoje elektroninėms paslaugoms ES šalyse taikomus PVM tarifus VMI pateikia MOSS interneto svetainėje, tačiau dėl nurodytų priežasčių VMI neturi galimybių užtikrinti šios informacijos aktualumo.

ES šalyse 2014 m. pabaigoje elektroninėms paslaugoms buvo taikoma 12 skirtingo dydžio PVM tarifų nuo 2,1 iki 29 proc. Tikimasi, kad verslo atstovai PVM tarifų dydį susiras atviruose šaltiniuose, pvz., kitų ES šalių mokesčių administratorių interneto svetainėse.

Kaip matyti, kyla nemažai praktinių klausimų dėl PVM pajamų, gaunamų iš MOSS dalyvių, kontrolės ir sąlygų sudarymo PVM mokesčių prievolių vykdymui. Tačiau šie klausimai nėra VMI kompetencija, jie turėtų būti sprendžiami ES lygmeniu.

Nepaisant to, iš MOSS sistemoje registruotų paslaugų teikėjų gaunamų PVM pajamų kontrolės veiksmus gali reikėti atlikti jau artimiausiu metu. Todėl manome, kad VMI būtų tikslinga parengti vadovą, kuriame būtų numatyta, kaip stebėti ir kontroliuoti iš MOSS dalyvių gaunamų PVM pajamas.

⁴⁸ 2013 m. spalio 7 d. Tarybos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 1042/2013, iš dalies keičiančio Įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 282/2011), 24b str. d punktas. Nuostata taikoma, jei yra kitos, nei nurodytos šio reglamento 24a str. ir 24b str. a, b ir c punktuose, sąlygomis.

⁴⁹ Ten pat, 24f str.

⁵⁰ Šios aiškinamosios pastabos nėra teisiškai privalomos ir jose pateikiamos tik praktinės ir neoficialios rekomendacijos apie tai, kaip reikėtų taikyti ES teisę atsižvelgiant į Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos generalinio direktorato nuomonę.

⁵¹ Diskusija „EU VAT“. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/ansip/blog_en.

3. ELEKTRONINĖS PREKYBOS KONTROLĖ MUITINĖJE TIK PRADEDAMA

Kaip matyti iš elektroninės prekybos statistikos, daugiau kaip 70 proc. B2C prekių apyvartos pasaulyje 2013 m. sudarė ne ES šalių apyvarta. Už prekių, įvežamų iš (i) trečiųjų šalių į (iš) ES, kontrolę atsakinga Muitinė: ji administruoja importo ir eksporto muitus ir kitus importo ir eksporto mokesčius, atlieka muitų teisės aktų pažeidimų prevenciją ir tyrimą⁵². Be to, muitinės pareigūnai pagal savo kompetenciją taip pat kovoja su nelegalia prekyba ES viduje⁵³.

Siekdami nustatyti, kaip Muitinė vykdo elektroninės prekybos kontrolę, nagrinėjome Muitinės 2013–2015 m. planavimo dokumentus, elektroninės prekybos kontrolės vykdymui skiriamus išteklius, analizavome 2012–2014 m. prekių muitinės kontrolės rezultatus.

Įgyvendindama pavestas funkcijas, Muitinė imasi veiksmų, kad:

- į ES rinką nepatektų intelektualinės nuosavybės teisės pažeidžiančios prekės (pvz., klastoti vaistai, drabužiai ir kt.), narkotinės ir kitos draudžiamos medžiagos (prekės), saugomi gyvūnai ir augalai, jų dalys ir gaminiai iš jų, ES neregistruoti ar draudžiami maisto papildai ir kt.;
- iš Lietuvos nebūtų siunčiamos prekės, kurioms taikomi draudimai ir apribojimai (pvz., kultūros vertybės, nykstančios augalų ir gyvūnų rūšys ir kt.);
- būtų užtikrintas už prekes mokėtinų muitų ir importo PVM sumokėjimas.

Elektroninės prekybos būdu įsigytos prekės iš trečiųjų šalių dažniausiai gabenamos nedideliais kiekiais, naudojantis pašto ar skubių siuntų bendrovių (pvz., DHL, FEDEX) paslaugomis. Tačiau kontrolės veiksmai nepriklauso nuo to, koku būdu prekės įsigytos. Visos į Lietuvą paštu atgabentos siuntos tikrinamos rentgeno kontrolės sistemomis, siuntų išorinei apžiūrai naudojami specialiai parengti tarnybiniai šunys.

Be to, siekiant užtikrinti prekių muitinę kontrolę, kiekvienais metais yra fiziškai⁵⁴ patikrinama dalis deklaruotų prekių. 2012–2014 m. didėjo prekių vertės patikrinimų metu priskaičiuotų mokesčių dydis (žr. 3 lentelę). Kokia dalis nustatytų pažeidimų susijusi su elektronine prekyba, Muitinė išskirti negali.

3 lentelė. Importuojamų prekių muitinės vertės tikrinimas 2012–2014 m.

Rodiklis	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Importuojamų prekių muitinės vertės tikrinimo muitinio įforminimo metu priskaičiuota mokesčių, mln. Lt	8,9	21,6	27,2
Patikrintų prekių dalis, proc.	1,5	1,8	2,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Muitinės duomenis

Kaip matyti iš 3 lentelės duomenų, prekių vertės patikrinimų metu priskaičiuotų mokesčių dydis 2014 m., lyginant su 2012 m., išaugo daugiau kaip du kartus. Mokėtinų mokesčių dydis priklauso nuo prekių vertės: nekomercinio pobūdžio prekių siuntoms, kurias siunčia privatus asmuo iš

⁵² Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas, 2004-04-27 Nr. IX-2183, 9 str.

⁵³ Muitinės departamento prie Finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2012-01-04 įsakymas Nr. 1B-8 „Dėl Prekių sulaikymo Lietuvos Respublikos muitinėje taisyklių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004-05-26 įsakymas Nr. 4-200 „Dėl Fiziniais asmenimis taikomų alkoholio produktų ir tabako gaminių gabenimo ir laikymo Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006-05-25 įsakymas Nr. D1-260 „Dėl Prekybos saugomų rūšių laukiniais augalais taisyklių patvirtinimo (Dėl Prekybos saugomų rūšių laukiniais augalais ir grybais taisyklių patvirtinimo)“ ir kt.

⁵⁴ Detali patikra, apžiūrint deklaruotas prekes ir palyginant jas su pateikiamais dokumentais.

trečiosios šalies kitam privačiam asmeniui ES, importo muitus ir importo PVM reikia mokėti, kai prekės vertė viršija 45 EUR. Todėl, siekiant išvengti muitų ar importo PVM mokėjimo, deklaruoiant gaunamas siuntas kartais nurodoma mažesnė prekių vertė. Tai viena pagrindinių Muitinės identifikuojamų su elektronine prekyba susijusių rizikų. Audito metu, stebėdami informaciją internete, nustatėme, kad patys pardavėjai iš trečiųjų šalių siūlo galimybę nurodyti kitą, nei tikroji, prekės kainą ir taip išvengti ar sumažinti mokėtinus mokesčius.

2012–2014 m. taip pat didėjo ir kitų prekių sulaikymo atvejų, tarp jų ir dėl autorių ar intelektualios nuosavybės teisių pažeidimų (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Prekių sulaikymo atvejai 2012–2014 m.

Prekės	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Ginklai, šaudmenys, sprogmenys, gryniesi pinigai, metalai, transporto priemonės, technika, cukrus ir jo produktai, maisto produktai, vaistai, chemijos pramonės produktai, plataus vartojimo prekės, saugomi gyvūnai ir augalai, kultūros vertybės ir kitos prekės, tarp jų ir iš trečiųjų šalių įvežamos prekės, pagamintos pažeidžiant autorių ar intelektualios nuosavybės teises.	504	650	945
Narkotinės ir kitos draudžiamos medžiagos (prekės)	70	152	98

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Muitinės duomenis

Elektroninės prekybos kontrolės veiklą Muitinė pradėjo 2014 m., Muitinės kriminalinėje tarnyboje įsteigdama dvi pareigybes, kurias užimantiems darbuotojams pavesta vykdyti interneto stebėseną pagal Muitinės kompetenciją kovojant su nusikaltimais elektroninėje erdvėje – neteisėta prekyba internetu. Paskirti tokius pareigūnus buvo siūlyta 2012 m., kai įgyvendinant Oficialiai neapskaitomos ekonomikos reiškinių kontrolės 2012 m. priemonių plano⁵⁵ priemonę „Išanalizuoti ir apibendrinti komercinės veiklos internete efektyvesnės kontrolės galimybes“, bendradarbiaujant Muitinei, VMI ir Policijai, buvo parengta Elektroninės prekybos internetu kontrolės situacijos analizė.

2015 m. Muitinės veiklos plane pirmą kartą numatytos planinės elektroninės prekybos kontrolės priemonės: parengti ir patvirtinti elektroninės prekybos kontrolės Muitinėje taisykles ir pasirašyti bendradarbiavimo susitarimus su valstybinio ir privataus sektorių atstovais. Elektroninės prekybos kontrolei naudojami du kompiuteriai, nesusieti su Muitinės tinklu, nemokama programinė įranga, skirta reikalingai informacijai internete rasti ir jai analizuoti (*EMM OSINT Suite*), parsisiųsti tinklalapyje esančią informaciją (*HTTrack*), analizuoti nuotraukas (*Exif*), taip pat daugelis kitų internete prieinamų įrankių, kuriais analizuojami socialiniai tinklai, tinklalapių lankomumas, IP ir elektroninio pašto adresai ir pranešimai.

ES šalyse taikoma skirtinga elektroninės prekybos kontrolės organizavimo praktika. ES Tarybos Muitinių bendradarbiavimo darbo grupės 2013 m. parengtos ataskaitos duomenimis, specializuoti teisės aktų pažeidimų elektroninėje erdvėje prevencijos ir tyrimo bei elektroninės prekybos kontrolės padaliniai (angl. *Internet Crime Unit*) muitinėse 2012 m. veikė 10-ye ES šalių: Austrijoje, Belgijoje, Čekijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje ir Švedijoje. Juose dirbo nuo dviejų (Švedijoje ir Suomijoje) iki 24-ių (Vokietijoje) specialiai parengtų muitinės pareigūnų.

⁵⁵ Planą patvirtino Vyriausybės nutarimu sudaryta Komisija valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti.

4. NEPAKANKAMAS ELEKTRONINĖS PREKYBOS KONTROLĖJE DALYVAUJANČIŲ INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS

Elektroninės prekybos internetu kontrolės situacijos analizėje teigiama, kad tik glaudus visų valstybės kontrolės institucijų bendradarbiavimas nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu gali užtikrinti efektyvią teisės aktų pažeidimų elektroninėje erdvėje prevenciją, nustatymą bei tyrimą. Jame aptartas elektroninės prekybos mastas ir perspektyvos, elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančių institucijų funkcijos ir spręstinos problemos.

Policija – viena iš šių analizę rengusių institucijų – dalyvauja elektroninės prekybos kontrolėje tiek, kiek tai susiję su elektroninėje erdvėje vykdomais nusikaltimais. Tam tikslui Lietuvos kriminalinės policijos biure 2009 m. įsteigta Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdyba, kurioje 2014 m. dirbo 15 darbuotojų. Valdyba užkardo, atskleidžia ir tiria nusikaltimus elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, elektroninėje erdvėje padarytus sunkius, tarpregioninio ar tarptautinio pobūdžio nusikaltimus, nusikalstamas veikas, sukeliančias platų atgarsį visuomenėje, ir kt. Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdyba dirba su tokiais nusikaltimais kaip įsilaužimai į kompiuterinius tinklus, virusų platinimas, pornografijos, kurioje pavaizduoti vaikai, platinimas internete ir pan. Kitų elektroninėje erdvėje vykdomų pažeidimų tyrimai perduodami teritorinėms policijos įstaigoms. Planuojama, kad jose bus pradėtas vykdyti ir nusikalstamų veikų elektroninėje erdvėje tyrimas – tam tikslui teritorinėse policijos įstaigose 2015 m. įsteigta 50 pareigybių, vyksta darbuotojų mokymai. Paminėtina, kad Lietuvos kriminalinės policijos biurui pavesta Lietuvos mastu vykdyti užklausas dėl IP adresų priklausomumo nustatymo.

Nusikalstamų veikų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą⁵⁶, kurių padarymo vieta yra elektroninė erdvė, daugėja: jų 2013 m. užregistruota 50 proc. daugiau nei 2012 m., o nusikalstamų veikų elektroninėje erdvėje lyginamoji dalis bendrame užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiuje išaugo nuo 13 proc. 2012 m. iki 17 proc. 2013 m. Daugiausia pasitaikė sukčiavimo atvejų ir su neteisėtu elektroninių mokėjimo priemonių ar jų duomenų disponavimu bei panaudojimu susijusių nusikalstamų veikų (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 str., 214 str. ir 215 str.).

Lietuvos kriminalinės policijos biuras pagal kompetenciją užtikrina Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų⁵⁷ nuostatų įgyvendinimą, bendradarbiauja su Europolo Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo centru, su kitų valstybių teisėsaugos institucijomis, atlieka bendrus tyrimus ir operacijas.

Patirties užsienio šalyse, vykdant elektroninės prekybos kontrolę, įgyja ir VMI bei Muitinė:

- VMI dalyvauja IOTA (angl. *Intra European Organization of Tax Administration*), *Fiscalis*⁵⁸ veikloje, nuo 2011 m. – darbinuose vizituose ES šalyse elektroninės prekybos kontrolės klausimais: Belgijoje (2011 m.), Gruzijoje (2012 m.), Švedijoje (2013 m.), Bulgarijoje (2014 m.).

⁵⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 30 skyrius „Nusikaltimai elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui“.

⁵⁷ Priimta 2001 m. lapkričio 23 d. Budapešte.

⁵⁸ Europos Komisijos administruojama programa, skirta mokesčių sistemų veikimui vidaus rinkoje gerinti, skatinti intensyvią mokesčių administracijų bendradarbiavimą.

- Muitinė dalyvauja ES Tarybos Muitinių bendradarbiavimo darbo grupės projekto „Muitinė prieš internetinius nusikaltimus“ veikloje. Siekdami įgyti elektroninės prekybos kontrolės žinių, Muitinės pareigūnai dalyvavo darbo vizituose Prancūzijoje (2013 m.) ir Vokietijoje (2015 m.).

Elektroninės prekybos kontrolėje dalyvaujančios institucijos turi patirties ir ją kaupia skirtingose veiklos srityse, nes, kaip minėta, pagal kompetenciją jos atlieka skirtingas funkcijas:

- VMI tikrina, ar elektroninės prekybos veiklą vykdančias asmenys įregistruoja vykdomą komercinę veiklą, apskaito pajamas ir deklaruoja bei sumoka mokėtinus mokesčius valstybei.
- Muitinė atsakinga už prekių, atgabenamų iš trečiųjų šalių į ES, kontrolę, siekiant užkirsti kelią muitų teisės aktų pažeidimams bei kitai neteisėtai veiklai.
- Policija užkardo, atskleidžia ir tiria nusikalstamas veikas.

Tačiau institucijų bendradarbiavimas dalijantis patirtimi yra nepakankamas – šiuo metu jos tarpusavyje bendradarbiauja tik atlikdamos kontrolės veiksmus ir (ar) tyrimus.

Pavyzdys

VMI bendradarbiauja su Lietuvos kriminalinės policijos biuru, norėdama nustatyti skelbimuose ar internetinėse parduotuvėse nurodytų telefono numerių savininkus. Nustačiusi, kad internetinėse parduotuvėse ar (ir) skelbimų puslapiuose gali būti prekiaujama suklastotais prekių ženklais, VMI informaciją perduoda Policijos departamentui. VMI keičiasi informacija su Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba dėl galimos neteisėtos prekybos nesaugiais maisto papildais ir t. t. Lietuvos kriminalinės policijos biuro padaliniai, tirdami nusikalstamas veikas, su kitomis institucijomis bendradarbiauja tik atlikdami tyrimus.

Atkreipiame dėmesį, kad Elektroninės prekybos internetu kontrolės situacijos analizėje, kuri 2013 m. vasario 12 d. pateikta Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybai, buvo pasiūlytos priemonės, skirtos tarpinstituciniam bendradarbiavimui plėtoti:

- pasirašyti bendradarbiavimo susitarimus, kurie užtikrintų informacijos keitimąsi tarp teisės aktų pažeidimus elektroninėje erdvėje tiriančių Policijos, VMI ir Muitinės padalinių;
- apsvarstyti galimybę įkurti nuolatinę tarpinstitucinę darbo grupę (bendradarbiavimo centrą ar pan.), kurios nariai tarpusavyje bendradarbiautų keisdami informaciją apie teisės aktų pažeidimų elektroninėje erdvėje prevenciją bei tyrimus.

Nė vienas iš šių pasiūlymų nebuvo įgyvendintas, motyvuojant tuo, kad Muitinė elektroninės prekybos kontrolės veiklos iki 2014 m. nevykdė. Pažymėtina, kad audito metu Muitinė kreipėsi į VMI dėl galimybės susipažinti su jos parengtomis elektroninės prekybos kontrolės rekomendacijomis ir taikomais elektroninės prekybos kontrolės metodais.

Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos internetu kontrolę bei užkardyti su elektronine prekyba susijusias nusikalstamas veikas, reikia, kad kontrolėje dalyvaujančios institucijos bendradarbiautų ne tik vykdydamos kontrolės veiksmus ar tyrimus, bet ir koordinuotai dalydamosi sukauptą patirtimi, nustatytomis naujomis elektroninės prekybos vystymosi ir pažeidimų tendencijomis ir pan. Be to, dabartinis bendradarbiavimas sudaro galimybę atsirasti rizikai, kad skirtingos institucijos nagrinėja tuos pačius pažeidimų elektroninėje erdvėje atvejus. Muitinės manymu, nuolatinis keitimasis patirtimi sumažintų veiklos dubliavimo riziką.

5. TIKSLINĖS ELEKTRONINĖJE PREKYBOJE DALYVAUJANČIŲ VARTOTOJŲ APSAUGOS PRIEMONĖS VYKDOMOS PAGAL POREIKĮ

Kaip nurodo OECD, viena iš elektroninės prekybos vystymosi kliūčių yra su vartotojų apsauga susijusios problemos:

- nepakankamos informacijos apie vartotojo teises ir atsakomybę, apie pardavėją ir perkamas prekes pateikimas;
- pirkėjo asmens duomenų saugumo neužtikrinimas, trūkumas informacijos apie asmens duomenų rinkimo tikslus ir duomenų atskleidimą;
- neaiški ginčų sprendimo tvarka (pvz., jei mobilioji programa netinkamai veikia, ar vartotojas turėtų kreiptis į jos gamintoją, ar į elektroninę platformą, kuri prekiauja šiomis programomis);
- pinigų grąžinimo už netinkamos kokybės prekę problema ir kt.

Sprendžiant šias problemas dalyvauja Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Pastaroji nukreipia gautus vartotojų skundus į tas institucijas, kurios labiausiai susijusios su pažeidimu: skundus dėl maisto produktų, įsigytų elektroninės prekybos būdu, kokybės nagrinėja Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, dėl ne maisto produktų – Valstybinė ne maisto produktų inspekcija ir t. t. Vartotojų teisių apsaugos institucijų, atsakingų už tam tikros vartojimo srities reguliavimą, veiklą vartotojų teisių apsaugos srityje koordinuoja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Siekdami nustatyti, kaip organizuojamas elektroninėje prekyboje dalyvaujančių vartotojų teisių ir asmens duomenų apsaugos užtikrinimas, analizavome 2012–2014 m. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos veiklos planus ir ataskaitas, nagrinėjome institucijų taikomas elektroninės prekybos kontrolės priemones ir jų rezultatus.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba nagrinėja vartotojų skundus ginčų sprendimo ne teismo tvarka, kontroliuoja (prižiūri) vartojimo sutarčių standartinių sąlygų atitiktį sąžiningumo kriterijams, nagrinėja asmenų pranešimus, skundus ir prašymus, gina vartotojų viešąjį interesą ir kt. 2014 metais ši tarnyba gavo 1449 raštiškus vartotojų skundus (prašymus), išnagrinėjo 1421 ginčą. Nėra duomenų, kokia jų dalis susijusi su elektronine prekyba, nes pagal šį požymį informacija tarnyboje nekaupiama.

Dažniausiai elektroninėje prekyboje dalyvaujantys Lietuvos vartotojai skundžiasi dėl tų pačių problemų, kurias nurodo ir OECD: dėl nekokybiškų prekių, neišsamios informacijos apie pardavėją (todėl neaišku, kur reikia kreiptis, norint grąžinti prekę), neaiškių prekės atsisakymo ir grąžinimo sąlygų, negrąžinamų pinigų už grąžintą prekę ir pan.⁵⁹

Siekdama nustatyti, ar vartotojams suteikiama visa būtina informacija apie parduodamas prekes (teikiamas paslaugas), apie prekių grąžinimo bei paslaugų atsisakymo tvarką ir pan., tarnyba 2013 m. atliko grupinių apsipirkimo portalų teikiamos informacijos vartotojams tyrimą ir nustatė, kad⁶⁰:

⁵⁹ Vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita.

⁶⁰ Ten pat.

- dauguma grupinius apsipirkimo portalus valdančių įmonių nenurodo, kas yra parduodamų prekių pardavėjas ar paslaugų teikėjas;
- ne visada pateikiama informacija apie išimtis, kokių prekių ar paslaugų kuponus įsigiję vartotojai neturi teisės gražinti, kokie yra gražinimo terminai.

Atsižvelgdama į tyrimo metu nustatytas problemas, tarnyba parengė keletą konsultacijų verslininkams ir vartotojams.

Be to, įgyvendindama Vyriausybės patvirtintą valstybinę vartotojų teisių apsaugos 2011–2014 metų strategiją⁶¹ bei vykdydama vartotojų, prekių pardavėjų ir paslaugų teikėjų švietimą vartotojų teisių apsaugos srityje, tarnyba parengė ir kitų dokumentų, kurie vartotojams ir verslininkams suteikia daugiau informacijos apie elektroninę prekybą: „Elektroninės prekybos atmintinę vartotojams, sudarantiems sutartis elektroniniu būdu“, „Ką vertėtų žinoti apie elektroninę komerciją“, „Ką reikia žinoti perkant dovanų (nuolaidų) kuponus internete“ ir kt. Juos galima rasti tarnybos interneto svetainėje.

Daugelis vartotojų problemų turėtų būti išspręsta, nuo 2014 m. birželio 13 d. Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, įsigaliojus naujiems vienodiems reikalavimams vartotojų teisių apsaugai, kai prekės ar paslaugos perkamos nuotoliniu būdu (internetu, telefonu, paštu) ir ne prekybai skirtose patalpose⁶²:

- ES įsigaliojo vienoda pavyzdinė sutarties atsisakymo forma;
- nustatytos geresnės pinigų gražinimo garantijos, atsisakius sutarties;
- nustatyti aiškesni prekių pristatymo reikalavimai ir pardavėjo atsakomybė;
- numatytos priemonės, užtikrinančios didesnę kainų skaidrumą, geresnę vartotojų apsaugą įsigyjant skaitmeninio turinio produktus ir kt.

Pirkdamas elektroninėje parduotuvėje pirkėjas turi pateikti tam tikrus savo asmens duomenis, kad būtų galima atlikti mokėjimą, pristatyti užsakytas prekes. Viena iš OECD minimų aktualių su elektronine prekyba susijusių vartotojų apsaugos problemų yra nepakankamas pirkėjo asmens duomenų saugumo užtikrinimas.

Asmens duomenų apsaugos priežiūros funkciją atlieka Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija. Elektroninėms parduotuvėms keliami tokie pat asmens duomenų apsaugos reikalavimai kaip bet kuriam duomenų valdytojui⁶³, veikiančiam internete. Elektroninių parduotuvių steigėjai, jei prekes (paslaugas) parduoda ir fiziniams asmenims, turi registruotis Asmens duomenų valdytojų valstybės registre, įgyvendinti tinkamas organizacines ir technines priemones, skirtas asmens duomenims apsaugoti nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo, informuoti duomenų subjektą apie duomenų tvarkymą, užtikrinti kitus duomenų tvarkymo reikalavimus, nustatytus Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme. Asmens duomenų valdytojų valstybės registre registruoti 333 duomenų valdytojai⁶⁴,

⁶¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-07-07 nutarimas Nr. 848.

⁶² 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Direktyva į Lietuvos nacionalinę teisę buvo perkelta 2013-12-19 Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (esminis: 6-osios knygos II d. papildymas XVIII¹ skyriumi (6.228¹-6.228¹⁶ str.) ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimus ir papildymus, kurie įsigaliojo nuo 2014-06-13.

⁶³ Duomenų valdytojas – juridinis ar fizinis asmuo, kuris vienas arba drauge su kitais nustato asmens duomenų tvarkymo tikslus ir priemones.

⁶⁴ 2014-12-09 duomenimis.

nurodantys, kad tvarko duomenis elektroninės prekybos tikslu. Duomenų valdytojų veiklą, susijusią su asmens duomenų tvarkymu, prižiūri Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija.

Nuolatinių elektroninių parduotuvių kontrolės priemonių inspekcija nevykdo. Asmens duomenų tvarkymo teisėtumą elektroninėse parduotuvėse inspekcija tikrino 2011–2012 m., kai Asmens duomenų valdytojų valstybės registre registravosi daug elektroninių parduotuvių. Iš viso inspekcija atliko 38-ių bendrovių patikrinimus ir nustatė, kad visos jos padarė pažeidimų. Dažniausiai elektroninės prekybos veiklą vykdančios bendrovės:

- nustatyta tvarka nepranešė inspekcijai apie asmens duomenų tvarkymą automatinio būdu;
- nepateikė duomenų subjektui privalomos informacijos apie jo duomenų rinkimą;
- savo interneto svetainėse nepateikė informacijos apie naudojamus slapukus (angl. *cookies*);
- neturėjo vartotojo sutikimo įrašyti laikino galiojimo informaciją į vartotojo kompiuterį naudojant slapukus ir pan.

Atlikus patikrinimus bendrovėms buvo nurodyta pašalinti nustatytus pažeidimus. Bendrovės šį nurodymą įvykdė. Jei pažeidimai būtų neištaisyti, inspekcija turi teisę pažeidėją bausti Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatyta tvarka.

Su elektronine prekyba susijusių skundų inspekcija gauna nedaug: 2014 m. gauta 14 skundų, visi jie – dėl elektroniniu paštu ar mobiliuoju telefonu iš elektroninių parduotuvių gaunamų pranešimų, kurių siuntimui vartotojas sutikimo nedavė. Pažymėtina, kad jei Lietuvos vartotojo, kaip duomenų subjekto, teises pažeidė kitos ES šalies elektroninės prekybos svetainė, jis turi kreiptis į tos šalies duomenų apsaugos priežiūrą vykdančią instituciją.

Su asmens duomenų apsauga susijęs ir elektroninių paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarkos pasikeitimas nuo 2015 metų (žr. 2 skyrių). Elektroninių paslaugų teikėjas⁶⁵, siekdamas įrodyti paslaugas įsigyjančio asmens buvimo vietą, privalo rinkti pirkėjo asmens duomenis (vardą, pavardę, pirkėjo vietos nustatymą patvirtinančius du vienas kitam neprieštaraujančius įrodymus⁶⁶, pvz., IP adresą, sąskaitos siuntimo adresą) ir būti pasirengęs registravimosi ar vartojimo šalies prašymu bet kada juos pateikti elektroninėmis priemonėmis. Šių paslaugų teikėjai asmens duomenis tvarko vidaus administravimo tikslais, todėl jie neprivalo registruotis Asmens duomenų valdytojų valstybės registre⁶⁷. Tačiau jie turi įgyvendinti priemones, skirtas asmens duomenims apsaugoti, pvz., turi būti apribojamas neįgaliojusių asmenų pateikimas į patalpas, kuriose saugomi asmens duomenys, užtikrinama kompiuterinės įrangos apsauga nuo kenksmingos programinės įrangos ir t. t.⁶⁸, priemonės turi būti išdėstytos rašytinės formos dokumente. Tinkamų asmens duomenų apsaugos priemonių taikymas ypač svarbus, nes surinkti asmens duomenys turės būti saugomi 10 metų, skaičiuojant nuo tų metų, kai įvyko sandoris⁶⁹, o elektroninių paslaugų teikėjais bus ir smulkaus verslo atstovai ar individualia veikla

⁶⁵ Šiame skyriuje analizuojamas tik telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjų vykdomas asmens duomenų tvarkymas, kurio priežiūrą atlieka Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija.

⁶⁶ Pagal Reglamento (ES) Nr. 967/2012 63c str. priskiriama apskaitos duomenims.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (2008-02-01 įstatymo Nr. X-1444 redakcija), 31 ir 34 str.

⁶⁸ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008-12-18 įsakymas Nr. 1T-12(1.12) „Dėl bendrųjų reikalavimų organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms patvirtinimo“ (2014-12-18 įsakymo Nr. 1T-74(1.12.E) redakcija).

⁶⁹ 2008 m. vasario 12 dienos Tarybos direktyva 2008/8/EB, iš dalies keičianti Direktyvos 2006/112/EB nuostatas, susijusias su paslaugų teikimo vieta, 369 k str. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 2, 13, 24, 57, 71, 711, 101, 102, 103, 104, 105, 116, 117, 118 straipsnių ir XII skyriaus penktojo skirsnio pakeitimo įstatymas, 2014-11-11 Nr. XII-1318.

namuose besiverčiantys asmenys. Kai kurie šių paslaugų teikėjai abejoja savo galimybėmis užtikrinti tinkamą asmens duomenų apsaugą⁷⁰.

Atsižvelgiant į tai, kad elektroninių paslaugų teikimas apima platesnę sritį nei elektroninė prekyba, apie kurią informacijos galima rasti inspekcijos interneto svetainėje, be to, pirkėjo vietos nustatymą patvirtinančių įrodymų rinkimas yra naujas reikalavimas, gali būti, kad dalis elektroninių paslaugų teikėjų tvarko (tvarkys) vartotojų asmens duomenis, neužtikrindami jų apsaugos. Atkreiptinas dėmesys, kad, 2015 m. kovo mėnesio duomenimis, iš 21 MOSS Lietuvoje registruoto paslaugų teikėjo Asmens duomenų valdytojų valstybės registre kaip duomenų valdytojai ar tvarkytojai įvairiais duomenų tvarkymo tikslais 1998–2014 m. registruoti 9 paslaugų teikėjai, t. y. jie yra tikrai susipažinę su asmens duomenų apsaugai taikomais reikalavimais. Manome, kad inspekcijai būtų tikslinga atlikti MOSS registruotų paslaugų teikėjų planinį patikrinimą ir, nustačius pažeidimų, numatyti priemones, kurios ateityje padėtų jų išvengti.

Kaip matyti, vartotojų teisių ir jų asmens duomenų apsaugos specialios priemonės elektroninės prekybos srityje vykdomos pagal poreikį – padaugėjus vartotojų skundų, išaugus Asmens duomenų valdytojų valstybės registre įregistruotų elektroninių parduotuvių skaičiui. Manome, kad jei dėl elektroninės prekybos gaunamų vartotojų skundų kiekis ir (ar) priežastys, dėl kurių jie teikiami, labai nesikeis, bei atsižvelgiant į tai, kad nuo 2014 m. birželio 13 d. Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, įsigaliojo nauji reikalavimai vartotojų teisių apsaugai, kai prekės ar paslaugos perkamos nuotoliniu būdu, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ir Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos taikomos priemonės yra pakankamos.

6-ojo audito departamento direktoriaus pavaduotoja

Romualda Masiulionienė

6-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Nomeda Poteliūnienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Muitinės departamentui prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai

Auditas atliktas, vykdant pavedimus: 2014-10-21 Nr. P-60-12 ir 2014-11-05 Nr. P-60-12-1.

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Nomeda Poteliūnienė (grupės vadovė)

Birutė Perlė

Juozas Sedleckas

---

⁷⁰ Diskusija „EU VAT“. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/ansip/blog_en.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Elektroninės prekybos kontrolė“
1 priedas

Audito procedūros ir metodai

Pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai, procedūros ir informacijos šaltiniai:

- dokumentų peržiūra:
  - nagrinėjome Direktyvas ir Reglamentus, reglamentuojančius pridėtinės vertės mokesčio sistemą, paslaugų teikimo vietos nustatymą, MOSS sistemos veikimo bendruosius principus, vartotojų teisių apsaugą, asmens duomenų apsaugą;
  - analizavome Europos Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos interneto svetainėje pateiktą informaciją apie telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarką⁷¹, Europos Komisijos parengtus su tuo susijusius dokumentus;
  - nagrinėjome elektroninės prekybos veiklą Lietuvoje reglamentuojančius teisės aktus;
  - nagrinėjome VMI veiklos 2013–2015 m. planavimo dokumentus bei veiklos vykdymo ataskaitas, elektroninės prekybos kontrolę reglamentuojančius teisės aktus, elektroninės prekybos kontrolę vykdančio VMI padalinio nuostatus bei darbuotojų pareigybės aprašymus, VMI veiksmus, užtikrinant MOSS sistemos veikimą; Muitinės veiklą reglamentuojančius teisės aktus, 2014–2015 m. veiklos planus ir 2012–2014 m. ataskaitas, elektroninės prekybos kontrolę vykdančio padalinio nuostatus bei darbuotojų pareigybių aprašymus; Lietuvos kriminalinės policijos biuro veiklos ataskaitas ir struktūrinių padalinių nuostatus; Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos veiklos planus ir ataskaitas, sritį reglamentuojančius teisės aktus, institucijų parengtą (skelbiamą) informaciją elektroninės prekybos dalyviams;
  - nagrinėjome Jungtinės Karalystės Nacionalinės audito institucijos, Lenkijos aukščiausiųjų kontrolės rūmų, Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos audito ataskaitas (rezultatus) elektroninės prekybos kontrolės srityje⁷², OECD parengtas elektroninės prekybos vystymo apžvalgas ir ataskaitas; ES Tarybos Muitinių bendradarbiavimo darbo grupės parengtus dokumentus, susijusius su elektroninės prekybos kontrole;
- pokalbiai su:
  - VMI, Muitinės, Policijos, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos darbuotojais;
  - Lietuvos elektroninės komercijos asociacijos atstovais;
- paklausimai: Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos ir Europos elektroninės prekybos asociacijos prašėme pateikti (paaiškinti) su audito objektu susijusią statistinę informaciją.

⁷¹ Prieiga per internetą

http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/vat/how_vat_works/telecom/index_en.htm#legislationbefore.

⁷² Jungtinės Karalystės Nacionalinės audito institucijos audito ataskaita „E-prekybos PVM“ (angl. *VAT on e-commerce*), 2006. Lenkijos aukščiausiųjų kontrolės rūmų audito ataskaita „Elektroninės prekybos mokesčių įsipareigojimų vykdymas“ (lenk. *Informacja o wynikach kontroli egzekwowania obowiązków podatkowych i celnych od podmiotów prowadzących handel internetowy*), 2010 m. Vokietijos aukščiausiosios audito institucijos 2013 m. audito rezultatai (angl. *Bundesrechnungshof's spring report 2014 on federal financial management in 2013 – additional audit findings: Accurate taxation of foreign internet provider*).

Valstybinio audito ataskaitos
„Elektroninės prekybos kontrolė“
2 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / priemonės / komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos kontrolę, numatyti priemones, užtikrinančias tinkamą žmogiškųjų išteklių parengimą elektroninės prekybos kontrolės srityje.	Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	Atnaujinti elektroninės prekybos rekomendacijas. Organizuoti mokymus apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų darbuotojams, atsakingiems už elektroninės prekybos kontrolę.	2015-12-31
2.	Atsižvelgiant į tai, kad pridėtinės vertės mokesčio pajamų, gaunamų už telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, kontrolę reikės atlikti jau artimiausiu metu, nors išspręsti ne visi su šių paslaugų apmokestinimo tvarkos pasikeitimu nuo 2015 m. susiję klausimai, parengti už Lietuvoje suteiktas telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas gaunamų pridėtinės vertės mokesčio pajamų stebėsenos ir kontrolės vadovą.		Parengti už Lietuvoje suteiktas telekomunikacijų, radijo ir televizijos transliavimo bei elektroniniu būdu teikiamas paslaugas gaunamų pridėtinės vertės mokesčio pajamų stebėsenos ir kontrolės vadovą.	2016 m. I ketv.
3.	Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos internetu kontrolę bei užkardyti su elektronine prekyba susijusias nusikalstamas veikas, įgyvendinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo priemones, pasiūlytas vykdant Oficialiai neapskaitomos ekonomikos reiškinių kontrolės 2012 m. priemonių planą, patvirtintą Vyriausybės nutarimu sudarytos Komisijos valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti.		Pateikti siūlymus Komisijai valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti dėl Valstybės finansų kontrolės ir teisėsaugos institucijų 2015 metų uždavinių ir priemonių, kontroliuojant šešėlinės ekonomikos reiškinius, papildymo elektroninės prekybos kontrolės priemonėmis.	2015-07-01
4.	Siekiant kuo efektyviau vykdyti elektroninės prekybos internetu kontrolę bei užkardyti su elektronine prekyba susijusias nusikalstamas veikas, įgyvendinti	Muitinės departamentui prie Lietuvos Respublikos finansų	Pasirašyti bendradarbiavimo susitarimus, kurie užtikrintų informacijos keitimąsi tarp teisės aktų pažeidimus elektroninėje erdvėje tiriančių Policijos, VMI ir	2015-09-30

Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / priemonės / komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo priemonės, pasiūlytas vykdant Oficialiai neapskaitomos ekonomikos reiškinių kontrolės 2012 m. priemonių planą, patvirtintą Vyriausybės nutarimu sudarytos Komisijos valstybės ekonominės bei finansinės kontrolės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui koordinuoti.	ministerijos	Muitinės padalinių. Apsvarstyti galimybę įkurti nuolatinę tarpinstitucinę darbo grupę (bendradarbiavimo centrą ar pan.), kurios nariai tarpusavyje bendradarbiautų keisdami informaciją apie teisės aktų pažeidimų elektroninėje erdvėje prevenciją bei tyrimus.	2015-09-30
5.	Siekiant užtikrinti, kad telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjai, registruoti MOSS sistemoje, tvarkytų asmens duomenis teisėtai, saugiai ir užtikrindami duomenų subjektų teises, atlikti šių paslaugų teikėjų planinį patikrinimą ir, nustačius pažeidimų, imtis priemonių jiems pašalinti.	Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai	Nurodytus paslaugų teikėjus įtraukti į Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos 2016 m. prevencinių patikrinimų planą ir atlikti jų vykdomo asmens duomenų tvarkymo teisėtumo patikrinimus.	2016-12-31
6.	Numatyti prevencines priemones, kad telekomunikacijų ir elektroniniu būdu teikiamų paslaugų teikėjai tvarkytų asmens duomenis vadovaudamiesi asmens duomenų apsaugos reikalavimais.		Parengti nurodytų paslaugų teikėjų asmens duomenų tvarkymo teisėtumo patikrinimų rezultatų apibendrinimą ir jį paskelbti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos interneto svetainėje.	2017-03-01

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:

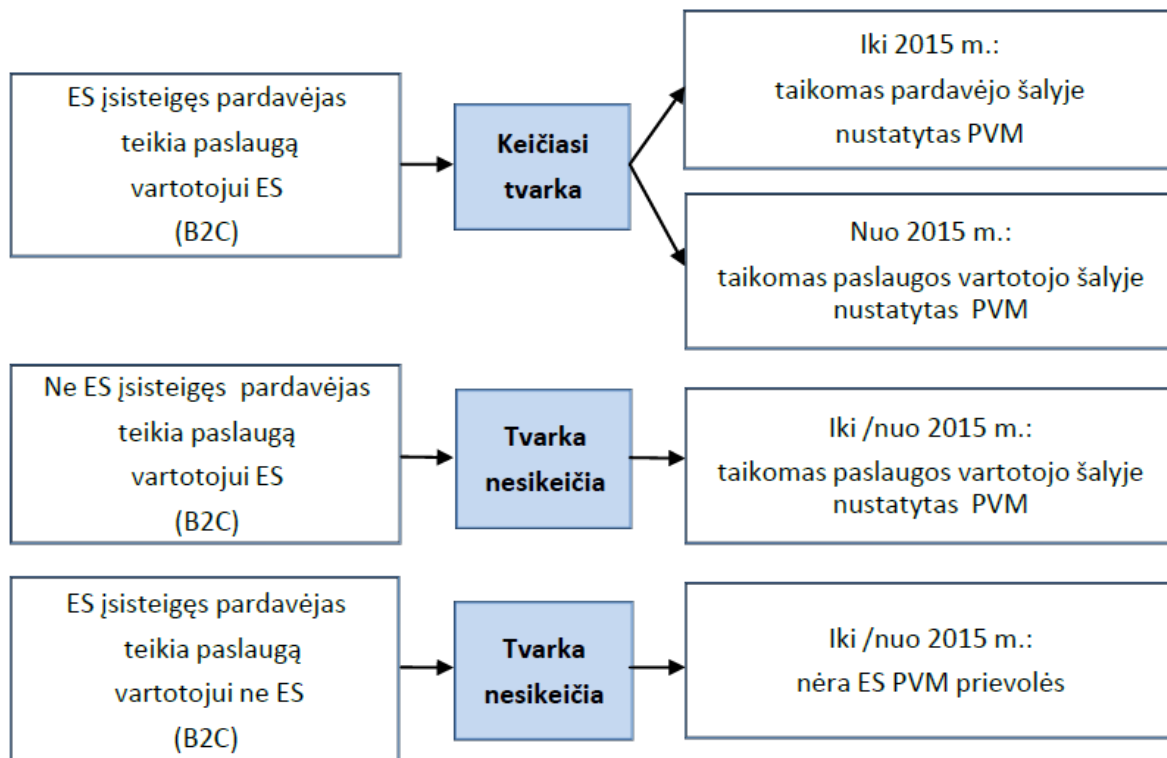
Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Kontrolės departamento Operatyvios kontrolės organizavimo skyriaus vedėjas Rolandas Pucevičius, tel. (8 5) 268 7523, el. paštas R.Pucevicius@vmi.lt
Muitinės kriminalinės tarnybos 1-ojo (Informacijos analizės) skyriaus viršininko pavaduotoja Laura Brėskienė, tel. 8 682 26 301, el. paštas laura.breskiene@cust.lt

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos Prevencijos skyriaus vedėja Daiva Vyčiniene, tel. (8 5) 212 1587, el. paštas daiva.vyciniene@ada.lt

Plano sudarymo paaiškinimas:

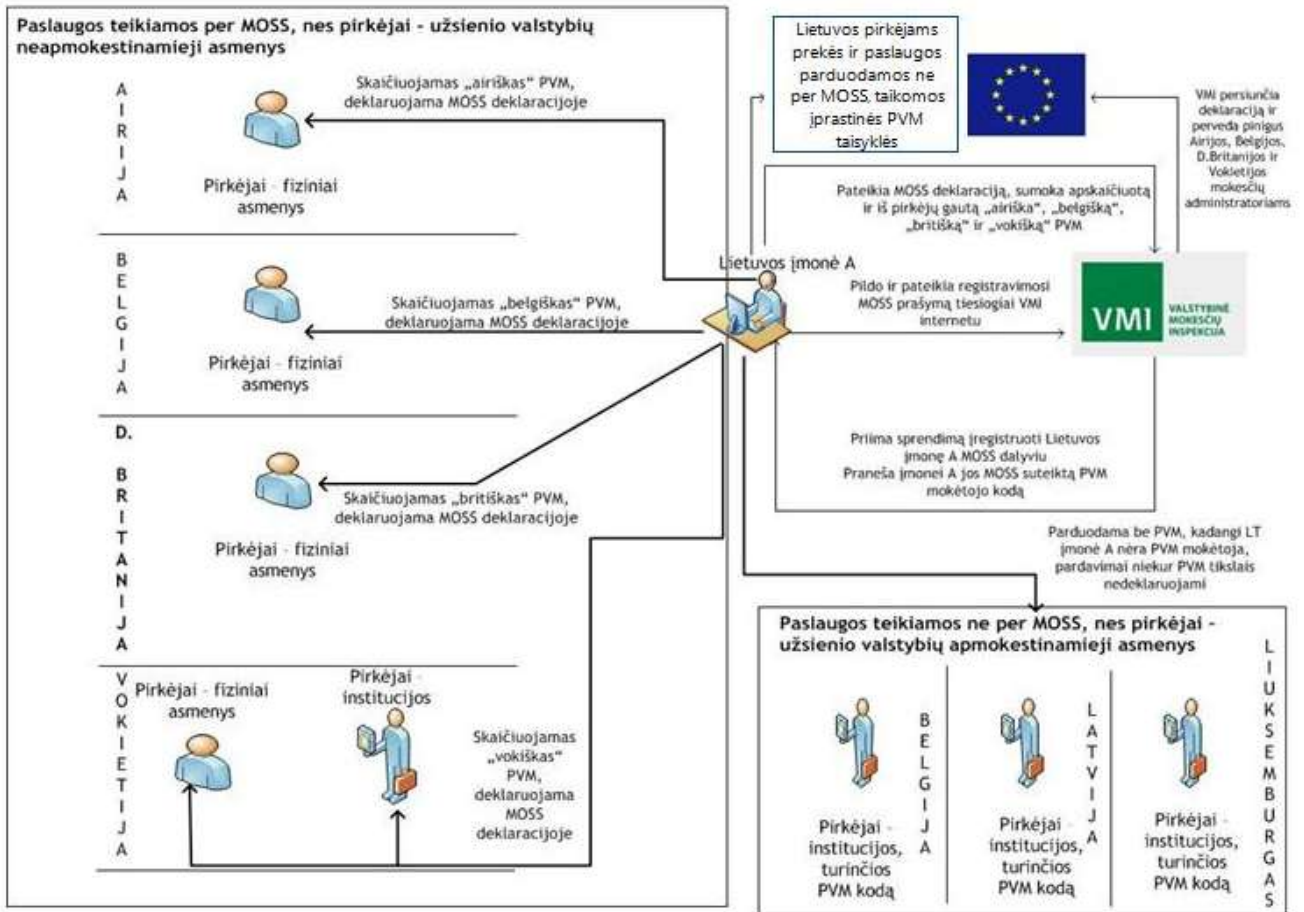
- 1–3 lentelės stulpelius užpildo auditorius.
- 4–5 lentelės stulpelius užpildo subjekto, kuriam pateikta rekomendacija, atsakingas atstovas.

Telekomunikacijų, televizijos ir radijo transliavimo bei elektroniniu būdu neapmokestinamiems asmenims teikiamų paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu tvarkos pasikeitimas nuo 2015 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Europos Komisijos mokesčių ir muitų sąjungos interneto svetainėje pateiktą informaciją

Ne PVM mokėtojos Lietuvos įmonės A teikiamų paslaugų PVM prievolių
 schemos pavyzdys, jei įmonė naudojami MOSS sistema

Šaltinis – VMI